

*Franska artister talar ut om hudfärg
Stina Oscarson ser i stjärnorna efter kultur
Filminspelning med plats för värdegrund*

*Rikstämman över – Simon
Norrthon ny ordförande*

Det har varit oerhört roligt att leda Teaterförbundets arbete!

TEATERFÖRBUNDET FÖR SCEN OCH FILMS riksstämma 2018 är över. En ny ordförande och en ny styrelse är vald. Ett hundratal ombud för alla olika avdelningar inom förbundet har under tre dagar diskuterat och beslutat om de kommande fyra årens verksamhet. Stort tack till alla som deltar så aktivt i det fackliga arbetet för bättre villkor för alla våra yrkesverksamma!

Teaterförbundet skiljer sig lite från de nordiska och internationella organisationerna på området genom att vi organiserar alla som är professionellt verksamma inom scen- och filmområdet, förutom manusförfattarna som tillhör Dramatikerförbundet. I andra länder är man oftast uppdelad i olika yrkesförbund för skådespelare, dansare, filmarbetare, tekniker etcetera. Vi har också en relativt sett hög organisationsgrad, vilket naturligtvis är av stort värde. Vår modell innebär att vi är många fler inom samma förbund och därmed starkare. Det är mycket sällan det uppstått konflikter mellan våra olika yrkesgrupper, tvärtom har stödet till varandra varit märkbart.

Det har varit oerhört roligt att leda förbundets arbete. Uppgifterna och utmaningarna har varit många och vitt skilda, som det blir när vi företräder ett hundratal olika yrkestitlar och många anställningsformer. En förutsättning för ordförande och styrelse är att vi har ett starkt kansli och en stark kansliledning. Det har vi.

VÅR BREDD ÄR OCKSÅ anledningen till att vi behöver en stor och kompetent förhandlingsavdelning. Medlemsrådgivningen måste kunna svara på frågor av de mest varierande innehåll. Verksamhetens (förbundets) bredd kräver också ett ständigt arbete med organisationsfrågor, rekrytering och utbildningar för förtroendevalda. Arbetsmiljöfrågorna drivs också av våra regionala skyddsombud med besök på våra arbetsplatser inom scen och film.

Personalen på medlemsregistret och den ekonomiska avdelningen hanterar många av våra medlemmars frågor. Vad vi gör och varför måste hela tiden kommuniceras till medlemmar och allmänhet.

Jag är glad och stolt över att vi har ett helägt Rättighetsbolag som hanterar de oerhört viktiga frågorna om upphovsrätt för utövare och upphovspersoner. Många internationella fackförbund

har bildat rättighetsorganisationer som de sedan "släppt" och inte längre kan påverka. I den digitalisering som nu präglar vår värld blir upphovsrätten lätt hotad, vi måste slåss för våra medlemmars rättigheter.

Inom Teaterförbundet för scen och film hanteras också flera humanitära fonder och stiftelser som till exempel Höstsol och Djurgårdsmässan. Verksamheter vars uppgift är att ge stöd åt äldre medlemmar men också medlemmar som hamnat i (oväntade) svårigheter och behöver hjälp. Vi besöker de flesta utbildningar inom området för att unga blivande yrkesverksamma ska få information om vad ett fackförbund gör och ger: att du inte står ensam, att du har en organisation som driver ett scen- och filmpolitiskt arbete och inte minst förhandlar kollektivavtal för alla våra arbetsplatser. Grunden för ett gott arbetsliv och en god arbetsmiljö.

Teaterförbundet har en viktig plats i nordiska och internationella fackorgan och vi driver också internationella projekt med ekonomiskt bistånd från Sida. Kulturskaparnas organisation Klys och centralorganisationen TCO, som vi tillhör, gör också att vi kan lyfta genomgripande stora frågor om bland annat trygghets- och socialförsäkringsfrågor.

Som ni märker blir listan lång när jag ska berätta inom vilka områden Teaterförbundet verkar, frågor som jag haft glädjen och möjligheten att få arbeta med i närmare 25 år som ordförande och vice ordförande.

Förändring kräver att man lämnar sin plats till andra – det gör jag nu och önskar stort LYCKA TILL!

ANNA CARLSON
F.D. ORDFÖRANDE

PÅ OMSLAGET: **PERNILLA AUGUST**
FOTO: **OLA KJELBYE**

Scen & film – TEATERFÖRBUNDETS TIDNING

Utkommer med sju nummer per år och sänds utan särskild beställning kostnadsfritt till Teaterförbundets medlemmar.
Prenumerationspris: 350 kronor/år.

Ansvarig utgivare: **Mika Romanus**. Chefredaktör: **Magdalena Boman**.

Layout: **Magdalena Boman**.

Grafisk form: **Mu ab**

Återkommande medarbetare: **Gerttrud Dahlberg, Ylva Lagercrantz Spindler, Gert Lundstedt**.

Redaktionskommitté: **Åse Axberg, Jörgen Bergmark, Måns Clausen, Eleonor Fahlén, Amy Fee, Bengt Fröderberg, Minna Krook, Shebly Niavarani, Julia Reinhard, Mika Romanus, Martyna Lisowska**.

scen & film gör fördjupande reportage och intervjuer med personer verksamma inom scen- och filmområdet. Tidningen bevakar aktuella frågor av facklig, konstnärlig, kultur- och arbetsmarknadspolitisk natur.

Postadress: Teaterförbundet, Box 127 10, 112 94 Stockholm.

e-post: magdalena@mboman.se, magdalena.boman@teaterforbundet.se

Besöksadress: Kaplansbacken 2A.

Telefon: 08-441 13 00. Fax: 08-653 95 07. Redaktion: 070-664 55 59.

Annonser: **SB-Media AB**, Alex Simonsson Tel: 08-545 160 63.

e-post: alex@sb-media.se

Tryck: **DanagårdLitho**, Ödeshög 2018.

Repro: **Cicero Tryck och media**.

ISSN 2001-5518

Scen & film är medlem i Sveriges Tidskrifter

Pdf på tidningen finns även på TFs hemsida: www.teaterforbundet.se

9

10

18

30

Innehåll nr 4-2018

4 MÅNADENS BILD

Peter Lagergren, koreograf, dansare och musiker.

9 SVART ÄR INTE MITT YRKE

Franska skådespelare talar ut om stereotyper inom scen & film.

10 INTERVJU: ANNA CARLSON

Efter 12 år som fackliga ordförande lämnar Anna Carlson sin post.

12 MÖT DEN NYA FÖRBUNDSSTYRELSEN

Rapport från den samlande riksstämman.

18 ÖKAD LYHÖRDHET VID FILMINSPELNING EFTER #METOO

Tydliga rutiner och riskanalyser när *Britt-Marie var här* spelas in.

24 LÅT INTE KULTUREN SPACKLA ÖVER HAVERERAD VÄLFÄRDSPOLITIK

Stina Oscarson ser i stjärnorna efter kulturpolitik.

26 KNEPIGT ATT ÖVA SÅNG HEMMA

Sångaren Michael Axelsson hoppas på ett framtida Musikens hus.

29 KRÖNIKA: MARCUS LINDEEN

Experiment med flotten i nytt ljus.

30 TEORI&PRAKTIK: LÅT ÅLDERN FÅ PLATS PÅ SCEN

Koreografen Charlotta Öfverholm utmanar med sitt projekt *Age on stage*.

Nästa nummer kommer den 3 oktober

Presstopp den 14 september

9 Franska artister skriver bok om stereotyp syn på hudfärg.
Foto: Frédéric Stucin.

10 Avgående ordförande Anna Carlson.
Foto: Michael Melanson.

18 Pernilla August och Tuva Novotny inför samlad press.
vid inspelningen av *Britt-Marie var här*.
Foto: Ola Kjelbye.

30 Ur föreställningen *Stories/Age on stage*.
Foto: Fabian Kriese.

Inspirerande och komplex allkonstnär

Namn: Peter Lagergren.

Ålder: 57 år.

Yrke: Koreograf, dansare, musiker.

Det bästa med ditt yrke: Att få vara med och skapa, i mitt fall dans och musik, tillsammans med andra, här och nu.

Aktuell i: Community Dans Projektet *Lonley Riders*, som nu är i Åkersberga. Där dansar vi och skapar en föreställning tillsammans med en högstadielklass med nysvenskar på Solskiftesskolan.

Kulturupplevelse som inspirerar: Musik i alla former inspirerar. Från roots reggae till modern opera. Scenkonsten inspirerar alltid, oftast dans och opera men jag har en extra dragning till improvisationskonst med teater, dans och bild och gärna allt samtidigt.

ILLUSTRATÖREN OCH KONSTNÄREN Walter Schnackenberg's bilder har Peter Lagergren levt med sedan barnsben.

– Bilden på artisten med palett och pensel i hand är för mig otroligt inspirerande. Där har vi en allkonstnär, som jag kopplar starkt till mitt ursprung, eftersom jag själv målar, musiserar och dansar. Mitt barndomshem var fyllt med musik och dans, säger Peter.

Bilden utgör ett omslag till en bok, som Peters pappa, Tore Lagergren, tecknare och musiker född 1907, tyckte mycket om.

– Den grafiska värld som min pappa var en del av har satt spår i mig, i den var allt handgjort, från skiss till tusch. Min pappa gjorde juldekorationer åt Åhlen & Holm i stora studios. Det finns en stark magi i Schnackenberg's bilder för mig, fast jag egentligen inte har känt till honom så väl som konstnär.

Walter Schnackenberg (1880-1961) började som dekoratör och illustratör, men han arbetade även som kostymmakare och scenograf. Han blev känd för sin affischkonst mellan de

två världskrigen och utvecklade efter krigsåren en postsurrealistisk bildvärld, som med dagens glasögon tydligt uttrycker en samhällskritisk blick mot en patriarkal manlig värld, där kvinnorna ibland förvandlas till djuriska väsen.

– Schnackenberg genomskådade mannen tidigt. Den här lite skrämmande delen finns med hela tiden, med åren utvecklar han det här draget ännu längre. Hans formspråk är tydligare för mig än alla tavlor på Moderna Museet.

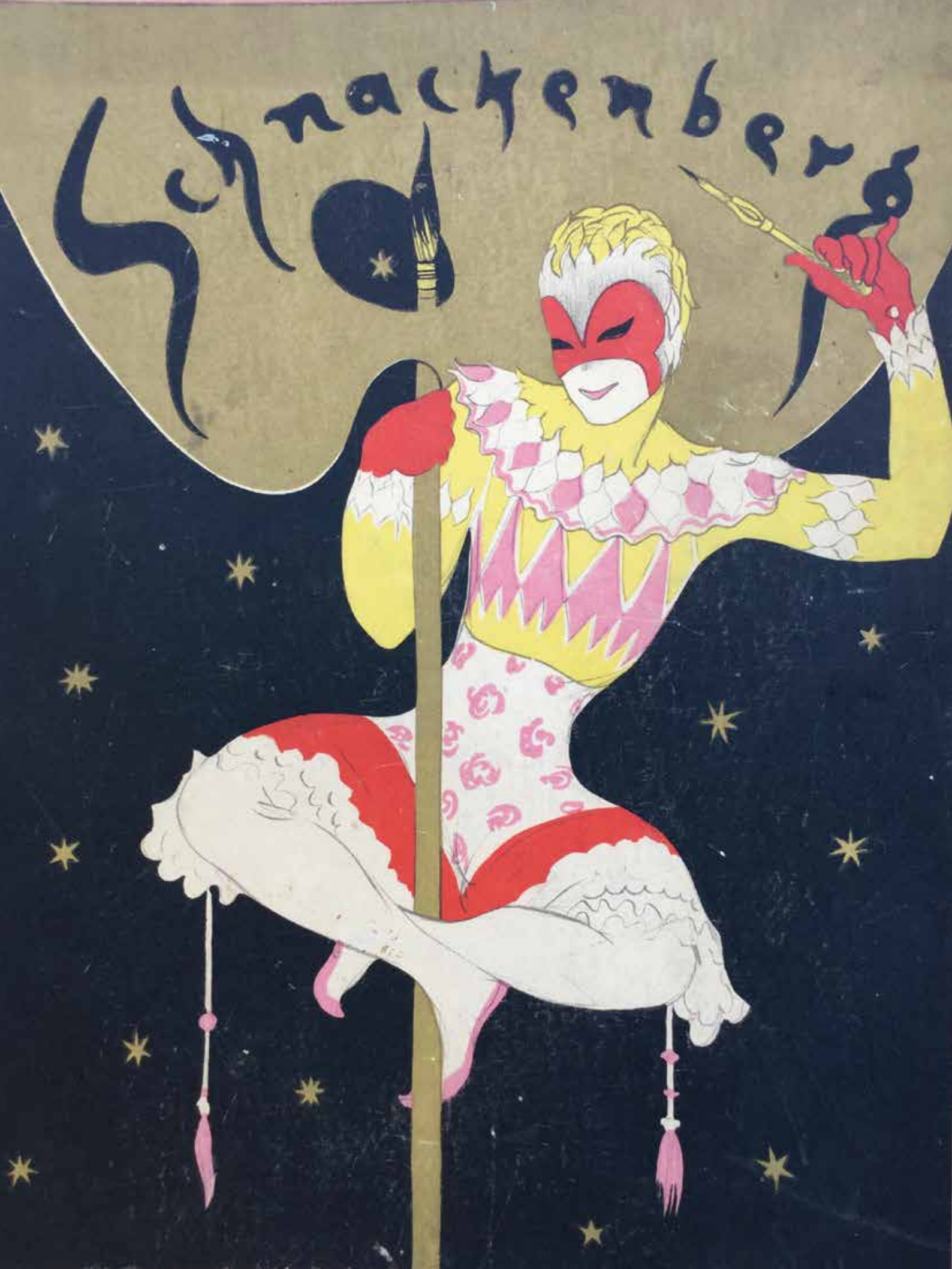
Peter påpekar att den komplexa konstvärld han befann sig i som liten finns med i bilden han valt. Och visst har bilden flera dimensioner, det är lätt att se artisten som en person som strider med penslar i form av spjut och knivar.

– Jag ser artisten med penslarna i hand som en trumslagare, eftersom jag inte kan låta bli att se musik i allt. Men han är en lurifax, inte helt att lita på. Stjärnhimlen bakom ger en känsla av vidd, den speglar konstens universum. Att konstens värld är oändlig.

MAGDALENA BOMAN

nachherber

Kultur i Almedalen

Hur jobbar vi vidare med sexuella trakasserier och hur utformas en ny konstnärspolitik? Det är frågor som Teaterförbundet lyfter under Almedalsveckan.

TEATERFÖRBUNDET FÖR scen och film är medarrangör i två seminarier under Almedalsveckan. Det första sker i samarbete med arbetsgivarorganisationen Svensk scenkonst. Samtalet som hålls i TCO-ländet klockan 14.00, den 2 juli har fokus på efter #metoo och vad som händer efter att den partsgemensamma kommissionen presenterat sina slutsatser.

– Förbundet och Svensk scenkonst vill gå vidare i diskussionen, seminariet kommer att ta upp vad kommissionen kommit fram till, och diskutera hur vi går vidare för att komma tillrätta med sexuella trakasserier, säger Mika Romanus, Teaterförbundets förbundsledare.

Det andra seminariet sker den 3 juli, klockan 11.00 på samma plats och har fo-

kus på den konstnärspolitiska utredningen som lades fram i våras. Under rubriken *En ny konstnärspolitik – om, vad och hur?* samtalar skådespelaren Simon Norrthon, ny ordförande för Teaterförbundet, Katarina Jönsson Nordling, ordförande för Konstnärernas riksorganisation, KRO, samt två politiker från riksdagens kulturutskott, Ida Karkiainen (S) och Cecilia Magnusson (M). Ann-Christin Nykvist, särskild utredare för den konstnärspolitiska utredningen, deltar också i seminariet. Teaterförbundet arrangerar seminariet i samarbete med Konstnärliga och litterära samarbetsorganisationen, Klys och Journalistförbundet.

MAGDALENA BOMAN

Axplock av programpunkter i Almedalen kring scen- och filmområdet

2 juli

- 09:00–09:45: *Tiljor och skärmar – allas rätt till scenkonst*, arrangör: Svensk scenkonst, Länsteatern, Bredgatan 10.
- 18:00 – 20:00: *Hur kan en aktiv kulturpolitik stärka konsten och kulturen?*, Arrangör: Läns-teatrarna i Sverige, Regional Musik i Sverige, Läns museernas samarbetsråd, Folk och Kultur, Novgorodgränd 1.
- 17:00–20:00: *Film och demokrati – med kameran som verktyg?*, Arrangör: Forum för Visuell praktik, Akademien i Valand, Göteborgs universitet, Biostaden Borgen, Hästgatan 24.

3 juli

- 08:30–09:45: *Är biografens framtid hotad? Ett drama i tre akter om biografens roll i samhället*, Arrangör: Sveriges biografägareförbund, Biostaden Borgen, Hästgatan 24, Sal 1.

4 juli

- 13:00–14:00: *Kultursamverkansmodellen – ett drama i fem akter*, Arrangör: Region Skåne, Västra Götalandsregionen, Region Halland, Region Gotland, Region Norrbotten, Länsteatern, Bredgatan 10.
- 16:00–18:00: *Integration och demokrati med film*, Arrangör: Studieförbundet Vuxenskolan, Arbetsförmedlingen, B-huset, Uppsala universitet, Huvudentré Cramégatan 3.
- 16:30 – 18:30: *Är spel kultur? Att ta till sig nya och gamla uttryck*, Arrangör: Sverok, Kapitelhusgården, S:t Drottensgatan 10.

5 juli

- 08:00–09:00: *Yttrande- och konstnärlig frihet är under hot i stora delar av världen – vad kan kommunerna göra?*, Arrangör: Kulturförvaltningen, Malmö stad, Biograf Roxy, Adelsgatan.

Fråga i förra numret:

Har du inkomster utanför din yrkesutbildning?

Ja 50 %

Nej 50 %

Har du tillgång till rep/arbetslokal?

Svara **Ja** eller **Nej** på:

www.teaterforbundet.se

BAROMETERN

Har du tillgång till rep/arbetslokal?

"Nej, det är jättestorproblematiskt, jag jagar på alla sätt"

Anna Wallander, skådespelare:

– Det är jättestorproblematiskt. Jag har förlitat mig på institutioner som varit generösa med utrymmen, men nu när det är många produktioner på gång och hus som ska renoveras slås många om utrymmet. Och ska jag hyra lokal blir det fattigt, det är ett ständigt pusslande. Jag jagar på alla sätt källarlokal, bostadsrättsföreningar, det är ingen ideal situation. Det blir tråkigt för det går inte att forma något platsspecifikt. Jag har pluggat text utomhus när vädret tillåter.

"Ja, jag hyr in mig i en källarlokal, att tidsmässigt hänga i luften är svårt"

Emelie Sigelius, sångare:

– Ja, just nu hyr jag och min man in oss i en källarlokal där vi bor. För sjunger du opera i din lägenhet riskerar du stora grannar. Det är inte optimalt att öva hemma. Tidigare har jag frågat församlingshem om jag kunnat öva där mot att kanske sjunga på en högmässa mot mindre betalning. Men när fler fick nys om just det församlingshemmet blev det svårt med tider. Jag har även hyrt in mig hos en dansgrupp här i Göteborg, Oceanen, som driver ett kulturhus i Majorna. Vet du inte hur stor tillgång till tider du har blir det komplicerat, eftersom du inte alltid vet hur mycket du behöver öva.

"Nej, det behövs salar om du ska kunna repetera in ett stycke"

Alexander Dam, streetdansare:

– Om du inte är bunden till en institution är det svårt. Danscentrum har väldigt få inslag av street. Nu går jag på STDH, och använder lokaler här. Som unga övade vi i tvättstugor, haha. Men ska ett stycke repeteras in behövs salar. I våras gjordes ett försök att starta upp proffsträning för streetdansare på Folkets hus i Bagarmossen, men hur det tagits vidare vet jag inte.

Frilansare utsätts oftare för trakasserier

Tryggare anställningsformer kan ge ett visst skydd mot sexuella trakasserier. Det visar den enkät som Kantar Sifo utförde.

VAR GÅR EGENTLIGEN GRÄNSEN för vad som kan uppfattas som sexuella trakasserier? När du kramar en kollega eller bara kommenterar att någon är snygg – utan att vara säker på att det uppskattas?

Kantar Sifos enkät sätter ljus på en vardag som vi ofta inte reflekterar över, men där små detaljer plötsligt bildar ett mönster. Mönster av tillfällen när någon plötsligt känner lust – på din bekostnad.

Exemplen ovan är hämtade från enkätens inledande avsnitt med rubriken "Frageställningar om attityder". Det visar sig att äldre kvinnor har en högre tolerans-tröskel än sina yngre, kvinnliga kollegor när det kommer till vad som uppfattas som trakasserier.

När övertrampen väl har skett är det många som inte känner att de blir tagna på allvar. Hela 86 respektive 89 procent av de svarande inom scenkonst och film uppger att de inte tycker att någon har lyssnat på arbetsplatsen när de har berättat om

trakasserier. Det är ett arbetsgivaransvar att trakasserier inte förekommer, och av svaren framgår att även konstnärliga ledare och regissörer borde ta det ansvaret eftersom de ofta fungerar som arbetsledare. Samtidigt är det lika många regissörer som skådespelare (72 procent) som anger att de någon gång har upplevt sig trakasserade.

Det framkommer också klart att tillsvidareanställda i lägre grad utsätts för olika former av trakasserier och annat olämpligt beteende än frilansare. Därför efterfrågas tryggare anställningsformer.

På frågan om utsatthet på grund av andra orsaker än kön – exempelvis etnicitet, religion, funktionsnedsättning och ålder – hamnar åldersdiskriminering på andra plats i statistiken efter kön, med siffrorna 29 procent inom scenkonsten och 47 procent inom film.

I vilket sammanhang sker då trakasserier? Oftast under arbetsdagen (57 procent). Inom scenkonsten är det vanligast

att en kollega trakasserar (77 procent). På andra plats kommer någon ur publiken (21 procent). Bara tre av tio var nöjda med arbetsgivarens hantering av ärendet.

På frågan: "Är det något du önskar att arbetsgivare eller fackförbund bör tänka på inför framtiden, för att motverka förekomsten av sexuella trakasserier?" nämns sådant som "tydliga regler och policy" samt "information och utbildning".

Ett enkätsvar önskar "att facket granskar arbetsgivarens lämplighet när det gäller social kompetens och förmåga att motverka trakasserier på arbetsplatsen".

Hela rapporten finns att ladda ner på Teaterförbundets hemsida.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

I januari skickade Kantar Sifo ut en enkät till 13 539 av Teaterförbundets, Svensk scenkonsts och Symfs medlemmar. 4 728 svarade att de har utsatts för sexuella trakasserier, under de senaste tolv månaderna.

Intervjuer tydliggör kraven på producenter

Djupintervjuer med erfarna filmproducenter inom film och drama. Det är Film- och tv-producenternas komplement till den rapport som Kommissionen mot sexuella trakasserier lade fram tidigare i vår.

Eva Hamilton

METOO-RÖRELSEN började med avslöjanden om filmproducenten Harvey Weinstains mångåriga övergrepp på kvinnor i beroendeställning. Filmvärlden med korta anställningstider, vinstkrav och mobila inspelningsplatser är extra utsatt.

Nu har branschorganisationen Film- och tv-producenterna gjort en egen Sifo-undersökning, bestående av tio djupintervjuer med producenter som medverkar anonymt. Inte heller uppdragsgivare eller bolag nämns, utan tanken är att materialet ska kunna tillämpas praktiskt på vilken arbetsplats som helst.

Eva Hamilton, ordförande för Film- och tv-producenterna, är nöjd med resultatet.

– Vad som är värdefullt med dessa intervjuer är att de blir så generella och åtföljs av förslag på ett antal praktiska lösningar.

Hur gör du som producent vid olika dilemma? Här finns tydliga case, säger hon.

Rapporten ska fungera som ett komplement till den som Teaterförbundet och Svensk scenkonst lät ta fram genom Kantar Sifo. Förhoppningen är att öka kunskapen kring de utmaningar producenter upplever i sin yrkesroll som arbetsledare och chefer på inspelningsplatsen, med fokus på trakasserier, kränkningar och tystnadskultur. Men också att ge praktiska verktyg.

– En väldigt positiv sak som framkommer i rapporten är att producenterna upplever sig själva vara ansvariga för lösningen av problemen – och att de också tar det ansvaret, säger Eva Hamilton.

Hur följer ni upp rapporten?

– Dels ska alla medlemmar som vill ta del av materialet få det, dels kommer vi att

dra det vid vårt nästa kunskapsseminarium för producenter.

Vad har ni på agendan framöver?

– Vad vi har talat med Teaterförbundet om är att följa upp rapporten om 1–2 år. Vi vill ju veta om det kommer att ske någon långsiktig förändring i branschen.

Vad tänker du själv om framtiden när det gäller arbetsklimat och sexuella trakasserier?

– Jag tror att kraven på producenter, arbetsledare, regissörer och så vidare, har höjts rejält. Du kan inte längre komma undan med att säga: "Nej, jag tyckte inte det var så farligt."

– Det finns inte ett produktionsbolag som inte tar det här på djupt allvar nu. Jag blir glad när jag ser allt det arbete som förekommer ute på arbetsplatserna.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Borås stadsteater utan lokalt fack

Efter en lång tid av konflikter med teaterns ledning har hela den fackliga styrelsen på Borås stadsteater valt att hoppa av. Teaterförbundet anser att arbetsgivaren har brutit mot förhandlingsplikten.

SCHISMERNÄ PÅ BORÅS stadsteater har pågått länge. En infekterad strid mellan personal, ledning och huvudägaren, Borås kulturförvaltning, har lett till flera avhopade teaterchefer och ett alltmer pressat arbetsklimat. Vid avdelningens årsmöte i maj valde hela den fackliga styrelsen att lämna sitt uppdrag. Droppen som fick bägaren att rinna över var att fackstyrelsen ansåg att teaterledningen informerade om förändringar i teaterns verksamhet utan att först ha förhandlat. Det ledde till skadeståndsförhandlingar med arbetsgivaren för brott mot MBL, medbestämmandelagen. Något som slutade i djup oenighet. Ledningen, menar Teaterförbundet, motarbetar det fackliga arbetet och tonen mot lokalavdelningens representanter har varit hård.

– Vår lokalavdelning har gett upp. De

upplever att de är utsatta på olika sätt. De varken orkar eller vågar arbeta fackligt längre, kommenterar Teaterförbundets förhandlingschef Madeleine Wagemyr situationen.

Vad tänker du om att den fackliga styrelsen nu har tagit det drastiska beslutet att avgå?

– Det är förstås oerhört beklagligt. Facket är ju medlemmarnas möjlighet att kunna påverka sin arbetsplats och arbetsituation. Vårt kollektivavtal är uppbyggt på att det ska finnas lokala parter som ska kunna träffa lokala avtal, och därmed kunna reglera frågor som uppstår på arbetsplatsen. Nu måste arbetsgivaren istället förhandla alla frågor med oss centralt, vilket blir väldigt trubbigt.

Vad händer närmast?

– Vi har nu kontaktat externa jurister som får avgöra om vi gör en korrekt be-

dömning i ärendet, och om frågan ska tas vidare till Arbetsdomstolen.

Är det någon ny styrelse på gång?

– Än så länge finns det ingen som är intresserad. Jag tycker inte heller att arbetsgivaren arbetar för det. Tvärtom, så har man flaggat för att ta bort fackets rum på teatern. Jag vet inte vad arbetsgivaren vill säga med det, men den symboliska handlingen blir oerhört allvarlig. Det visar ju inte direkt på någon vilja att tillsammans med Teaterförbundet jobba för att det inom en snar framtid ska komma en ny, lokal avdelning.

Strax före presstopp hade parterna dock återupptagit diskussionerna om förlikning. Arbetsgivaren har också lovat att ett nytt rum ska finnas tillgängligt så fort en ny styrelse tillsätts.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Filmen sämre än scenen på färgblind casting

Castare, regissörer och manusförfattare måste rannsaka sig och undvika slentrianmässig rollbesättning inom film. Det blev tydligt under ett seminarium på Filminstitutet om färgblind casting.

CASTING OCH REPRESENTATION – en färgblind kombination hette ett seminarium arrangerat av Nisti Sterk under Göteborgs filmfestival. I maj hölls en andra sammankomst med samma tema på Svenska filminstitutet. En rörelse kring etnisk mångfald är på gång, men mycket saknas än. Att svensk film inte på långa vägar speglar hur befolkningen i vårt land ser ut, konstaterades på seminariet. Och det behövs strategier som ringar in gråzonen runt etnisk mångfald.

– Vi kan räkna, vi kan ställa jobbiga frågor för annars blir det inte kvalitet. Men vad ska vi räkna och hur? Vi behöver data, fakta och underlag. Vi behöver hjälp om vi ska kunna råda bot på problemet, sa Anna Serner, vd på Svenska filminstitutet.

Castaren Bo Thulin ifrågasatte vilken

överenskommelse som produktionen tror sig göra med publiken. Inför inspelningen av *Vår tid är nu* erbjöd han produktionen flera färgade skådespelare, men utan framgång. Ulf Kvensler, som skrev manus till den serien, påpekade att det är svårt att veta var gränsen för den överenskommelsen med publiken är.

– Det faktum att jag är här tvingar mig att fundera över detta. Omedvetna ställningstaganden är farliga, om vi alla tvingas göra medvetna val blir det bättre.

Skådespelarna Bahar Pars, Shebly Niavarani och David Nzinga gav flera exempel på slentrianmässigt casting av färgade skådespelare.

– Frågan är både problematisk och komplex. Diskussionerna kring etnisk mångfald har pågått länge inom teatern.

Det finns en ängslighet kring frågorna och den bromsar. Vi kanske inte kan förvänta oss att alla ska förstå allas perspektiv. Men vi kan lära av varandra, sa Shebly Niavarani.

Hur ser då strategierna ut på tv-kanalerna? Anna Croneman, dramachef SVT, menade att tillväxttakten i generationsväxlingen ännu inte har skett men att den kommer, och att SVT hoppas kunna ta fram ett talangutvecklingsprojekt för att få fram bättre manus.

– Vi vill bjuda in castare till TV4, och som framkommit behöver vi även längre castingprocesser. En förändring är på gång. Jag ser den bestämt även om den än så länge är liten, sa Josefine Tengblad, dramachef på TV4.

MAGDALENA BOMAN

Franska skådespelare talar ut om stereotyper kring hudfärg

– Det var först när jag blev skådespelerska som jag blev medveten om att jag är svart.

I boken *Svart är inte mitt yrke* beskriver 16 franska artister stereotyper kring hudfärg.

– Fördomar är ett hot mot våra demokratier, säger skådespelerskan Rachel Kahn.

Omslaget till boken *Svart är inte mitt yrke*. Rachel Kahn finns med, sittande i vit v-ringad tröja.

– Mamma kallade mig för Sarah Bernhardt.

Som barn spelade Rachel Kahn teater vid köksbordet, Molière, Racine och Shakespeares. Hon imiterade kända politiker, och föreställde sig att hon var Marilyn Monroe eller Ingrid Bergman.

I verkliga livet blev hon fransk mästare i löpning, och utbildade sig till jurist innan hon inledde en bana som skådespelerska. Och upptäckte att hon var ”svart”.

– Efter en tid insåg jag att någonting var fel. Jag fick roller som prostituerad eller städerska, eller riskokande mamma, och jag skulle tala med så kallad afrikansk brytning.

Rachel Kahn är född i Frankrike, hennes mamma har polsk-judiska rötter och hennes pappa kommer från Gambia.

Tillsammans med 15 andra skådespelerskor medverkar hon i boken *Noire n'est pas mon métier*, *Svart är inte mitt yrke*. De beskriver hur de på olika sätt har förminskats till stereotypen om den svarta kvinnan.

– Hon kommer från en by i Afrika. Det är som om vi slungas flera sekel tillbaka. Rachel Kahn säger att det är uppenbart

att kulturbranschen är omedveten om sina egna fördomar.

– Många kulturarbetare ser sig själva som toleranta. Men jag tror att boken redan har bidragit till en förändring, säger hon.

De 16 skådespelerskorna i boken inbjöds till den röda mattan i Cannes i våras.

Rachel Kahn hade varit där en gång, men då var det en förnedrande upplevelse.

– Till skillnad mot mina vita kollegor var jag osminkad, eftersom det inte fanns något smink för personer med min hudfärg i logen. Det var förfärligt.

Hon tror inte att situationen för svarta män är bättre, även om en av landets mest folkkära skådespelare är Omar Sy, som slog igenom i filmen *En oväntad vänskap*.

– Männen står inför en annan slags konkurrens än vi, både inom kulturen och i övriga samhället. De har ännu svårare att nå politiska topposter. De stoppas vid entréerna på klubbar, och utsätts ofta för ID-kontroller.

Rachel Kahn och de andra författarna till boken ska nu försöka påverka olika

kulturinstitutioner till att tänka om, bland annat genom att ge rådgivning.

– Jag är optimistisk. Kulturen måste gå i bräsch för en förändring. Det är en viktig samhällsfråga. Fördomar har redan lett till folkmord i Europa. Unga människor måste också kunna känna igen sig i filmer, säger Rachel Kahn.

ANNA TRENNING-HIMMELSBACH

RACHEL KAHN

Född: 1976 i Frankrike.

Yrke: Skådespelare och utbildad jurist. Hon har också arbetat som rådgivare för Paris-regionen, och skrivit flera böcker.

Just nu: Repeterar pjäsen *Venus och Adam* av Alain Foix, på den nationella teatern i Cergy-Pontoise. Rachel Kahn myntade uttrycket som har gett namn åt boken *Noire n'est pas mon métier*, vilket betyder *Svart är inte mitt yrke*. Boken är utgiven 2018 av förlaget Seuil.

"Att spela teater är rena semestern"

Få kan som Anna Carlson spänna blicken i sin meningsmotståndare. Flera stora frågor har också rotts i land under hennes tid, exempelvis jämställdhet och pensioner. Efter tolv stundom turbulenta år kliver hon nu av posten som ordförande för Teaterförbundet för scen och film.

"FOLK VÄGRAR ATT LYSSNA. När katastrofen sedan är ett faktum är det försent."

Anna Carlson pekar uppfordrande på flygvärdinnan som inför till synes döva öron utför sin rutinartade genomgång av nödutgångar och syrgasmasker.

Planet som en scen och passagerarna som åskådare. Vikten av att fånga andras uppmärksamhet skulle lika väl kunna syfta på Anna Carlsons uppåt 50 år långa arbete som skådespelare. Men den skulle också kunna kopplas till hennes andra roll: den som ordförande för Teaterförbundet för scen och film, och som hon efter tolv år nu lämnar.

Vi har sällskap hem från Bibu, barn- och ungdomsfestivalen i Helsingborg, där hon precis har medverkat i seminarier som "I kölvattnets #metoo". Hon är dessutom nyss hemkommen från filmfestivalen i Cannes.

Resande har det blivit mycket av under åren med Teaterförbundet, en tid hon alltid utnyttjar effektivt. Under vår korta väntan på Ängelholms flygplats hinner hon avverka allt från att betala räkningar för den trädgårdsförening hon är kassör i, till att hjälpa den ensamma killen på serveringen att langa ut mat. Hur stoppar man en sådan urkraft?

Tre dagar senare ses vi uppe på Teaterförbundet för att reda ut just detta, men också vad urkraften har åstadkommit sedan 2006. På väggarna hänger affischer från några av de 85 uppsättningar Anna Carlson har medverkat i under sina 38 år på Uppsala stadsteater.

Fackligt engagerad har hon alltid varit. År 2006 blev hon ordförande för Teaterförbundet. Bagardottern från Örebro har genom åren spelat på många scener, allt från Regionteatern Västernorrland till Riksteatern.

Redan 1992 invaldes hon i förbundsstyrelsen för att 1996 tillträda som vice ordförande. Därmed var hon Tomas Bolmes högra hand i tio år innan hon övertog hans stol.

Att skifta mellan de två heltidsjobben, skådespelare och ordförande, har Anna Carlson upplevt som friktionsfritt, även om det har förutsatt mycket logistik, tjänstledighet och ibland fullspäckade sjudagarsveckor. På frågan vilket av uppdragen hon tycker har varit svårast, så är svaret tveklöst:

– Att spela är rena semestern för då vet jag vad jag ska göra. Det är en form som jag har repeterat. Jag vet vad jag ska ha på mig, vad jag ska säga och när jag ska säga det. Som ordförande är det tvärtom.

En form av scenframträdande har ändå ordförandeposten också varit. Anna Carlson talar om att definiera sin publik och hur hon har kunnat dra nytta av sin förmåga att gestalta. Att hon bara

genom magstödet och sin djupa stämma kan ingjuta respekt och få folk att lyssna är däremot ingenting som hon själv har reflekterat så mycket över.

– Tänk om jag hade fattat det när jag var ung. Undrar om jag hade gjort något annat då? Kanske hade jag gått in i ett politiskt parti? utbrister hon upprymd.

Auktoriteten har lett till flera framgångsrika förändringsarbeten på Teaterförbundet. Själv har hon alltid undvikit jobb framför kameran, men vad hon gärna vill bli ihågkommen för är kampen för att bättre synliggöra filmen. Att Teaterförbundet idag har tillägget för scen och film (tillika namnet på denna tidning som tidigare hette Akt), är ett av resultaten. Ett annat är att förbundet idag har en aktiv avdelning i Sveriges filmregissörer.

– Vi är ju ett förbund som också jobbar för film och filmarbete, men det har inte syns tillräckligt, säger hon.

ANDRA VIKTIGA FÖRÄNDRINGSARBETEN har berört genus och mångfald. När Anna Carlson precis hade börjat, sjuåttio år gammal, hade utbildningen för kvinnliga teaterchefer och när hon nu slutar har kommission mot sexuella trakasserier precis presenterat sin rapport.

Vad tänkte du egentligen den där dagen uppropet #tystnadtagning slog ner som en bomb i Sverige?

– Jag har inte Facebook, och jag hade bara hört några kollegor som sa att något är på gång. När jag sedan slog på mobilen såg jag: "703 skådespelare berättar om sexuella övergrepp." Då tänkte jag: Nu börjar det. Och nu måste vi börja jobba. Det var ju våra medlemmar som drog igång det. Därför ligger ansvaret på oss.

– Redan nästa dag hade vi ett möte med Svensk scenkonst och vi sa alla, du finns det bara ett före och efter. Detta är ju ett haveri.

Finns det saker du tycker att Teaterförbundet har misslyckats med under din tid som ordförande?

– Jag tycker alltid att man har ett ansvar för löneutvecklingen på vårt område. Vi lyfter frågan vid varenda avtalsrörelse, men det är tufft.

Vilka bollar kastar du ut till nästa ordförande att ta över?

– Till att börja med kommissionens rapport som förbundet nu måste börja jobba med i praktiken. Om man med #metoo menar både arbetsmiljö och jämställdhet så är det ju en stor del av arbetet.

– Min käpphäst har varit att våra medlemmar inte ska behöva ha andra jobb vid sidan av. Jag hävdar att det är en självklarhet att våra professionella medlemmar ska kunna försörja sig inom sitt eget yrke, och med bra villkor. Det är väl inget ohemult krav?

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Anna Carlson, avgående ordförande, Teaterförbundet för scen och film:

Familj: Maken Jan Nordqvist, scenograf, och dotter.

Aktuell med: Nypremiären av *Scener ur ett äktenskap* på Uppsala stadsteater i höst.

Andra uppdrag: Ordförande i Guldbaggejuryen.

Teaterdebut: Som 6-åring, på Örebro barn- och ungdomsteater.

Utbildning: Skara skolscen, Statens scenskola, Litteraturhistoria och Nordiska språk.

Roller i urval: *Cancerbalkongen* (regi Christian Tomner), *Nancy Viktoria* (regi Karin Enberg) *Inte hela världen?* (regi Anja Susa) *Kvinnor över 40 vad ska man med dem till?* (Regi Eva Dahlman)

Övrigt: 2017 tilldelades hon Uppsala kommuns hedersmedalj.

Magdalena Boman

Från v: Mary-Anne Buyondo (nyval), Aleksa Lundberg (nyval), Minna Krook, Robert Forsman, Zofí Lagerman, Pontus Plaenge, Christina Olofson, Simon Norrthon, Thérèse Hörnqvist, Andrzej Glosniak, Tove Dahlberg (nyval), Thomas Nording. Saknas på bild: Måns Clausen, Martyna Lisowska och Niclas Peyron (nyval).

Teaterförbundet för scen och film har valt en ny förbundsstyrelse. De kommande fyra åren får den en bred representation vad gäller anställningsformer, etnisk mångfald, hbtq. Filmen får framskjuten position.

Filmen ska synliggöras mer

DEN 9-II JUNI samlades förbundets högsta beslutande organ, riksstämman, på Djurönaset utanför Stockholm, och röstade fram en ny förbundsstyrelse för de kommande fyra åren.

Skådespelaren Simon Norrthon valdes till ordförande och filmregissören Christina Olofson fick posten som vice ordförande för att synliggöra filmen både inom förbundet och utåt mot arbetsgivare och beslutsfattare. Efter samtal med avdelningarna har valberedningen kommit fram till att viktiga framtidsfrågor för förbundet är: filmpolitiken och att fortsatt flytta fram positionerna för dem som arbetar i en växande film- och tv-industri. Upphovsrätten blir allt viktigare i och med digitaliseringens utveckling och möjligheter, både inom film/tv och scen-

konst. Jämställdhetsfrågor och mångfaldsfrågor har fortsatt hög prioritet. Likaså trygghetssystemen och hur de relaterar till medlemmarnas anställnings- och arbetsvillkor. Även nyrekrytering är en central fråga under de kommande fyra åren.

UNDER STÄMMANS FÖRSTA dag hölls öppna samtal om de motioner som inkommit till stämman i olika diskussionsforum, det var ett nytt tillvägagångssätt för att låta stämmodelamöterna lufta frågor i mindre grupper innan beslut fattas på stämman. Bland annat diskuterade stämman:

- Att det bör förtydligas i samtliga kollektivavtal att det råder förbud mot alla former av diskriminering utifrån alla diskrimineringsgrunder.
- Att det finns behov av en visseblåsar-

funktion för att möjliggöra anmälningar av trakasserier. Den ska vara anonym i förhållande till arbetsgivaren.

Den normkreativa arbetsgruppen kommer att utökas till 8-10 medlemmar för att få in en bredare representation från filmbranschen i gruppen. Förbundet ska även verka för att en ledarskapsutbildning med inriktning mot mångfaldsarbete kan ta form.

Förutom att kulturministern Alice Bah Kuhnke gästade stämman (se artikel nästa sida), talade TCO:s ordförande Eva Nordmark, Carin Khakee, sekreterare i kommissionen mot sexuella trakasserier, och journalisten och författaren Per Wirtén inför de samlade representanterna på stämman.

MAGDALENA BOMAN

"Alla kan skicka remissvar till oss"

– Det är oacceptabelt att konstnärer och kulturarbetare inte kan leva på sina inkomster och har halkat efter andra branscher när det gäller trygghetssystemen. Men vi kan göra skillnad – läs och svara på den konstnärspolitiska utredningen i sommar. Vi måste förhindra att kulturarbetare hamnar ännu mer på efterkälken.

DET UPPMANANDE kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke (MP) i sitt engagerade och aktivistliknande tal under sista dagen på Teaterförbundet för scen och films riksstämman.

Hon framhöll att varje enskilt svar på den kulturpoliska utredningen, som gjorts av utredaren Ann-Christin Nykvist, är av största vikt.

– Om jag själv vetat hur stor roll alla svar på utredningar betyder hade jag skrivit betydligt fler innan jag blev minister. Vi i regeringen behöver ett extra hårt förslag för att stärka kulturen nu när vi snart går till val, underströk hon.

Alice Bah Kuhnke framhöll att kulturbudgeten har ökat med en och en halv miljard kronor under hennes tid som minister.

– Men vi har ännu inte nått målet. Jag är inte nöjd och tänker strida för fortsatta investeringar. Tänk om Sverige i framtiden kan bli ett konstnärsländ som hela världen talar om. Det kanske kan låta omöjligt. Men vill man så kan man! För 100 år sedan var

det nog ingen som trodde att landets kulturminister skulle vara en svart kvinna. Det är upp till oss att driva kulturfrågorna, ingen annan gör det åt oss.

I sitt tal tog manade hon också till att fortsätta engagemanget mot sexuella trakasserier, som kommit i kölvattnet av #metoo.

– Vi är på väg mot en förändring men experter menar att det tar upp till tio år att verkligen förändra strukturer och kulturer. Så håll fast i frågan!

Avslutningsvis riktade Alice Bah Kuhnke även ett varmt tack till Teaterförbundets avgående ordförande, Anna Carlson.

– När jag började som minister var du en av mina favoriter. Jag fick höra att Anna Carlson var stenhård. Och du är verkligen väldigt tydlig. Värst av allt är att du levererat din kritik med ett leende. Samtidigt har du alltid lämnat förutsättningar öppna för samtal. Det är imponerande.

GERTRUD DAHLBERG

Magdalena Boman

Nya namn tar plats i förbundsstyrelsen

Teaterförbundets verkställande organ, förbundsstyrelsen, består av 15 personer. Fem nya personer ingår i gruppen som ska leda förbundet.

Christina Olofson, vice ordförande för Teaterförbundet för scen och film, regissör, producent och filmklippare.

Vad har du för tankar om det kommande arbetet inom FS?

– Jag är jätteglad att jag fått förtroendet och ska göra mitt bästa för att förvalta det. Jag ser fram mot att arbeta tätt samman med ordföranden Simon Norrthon. Film är min hjärtefråga och jag har jobbat med film sedan tidigt 70-tal. Filmarbetet har lärt mig betydelsen av att vara flexibel, veta vart man vill komma och därefter genomföra filmen. Ibland kan jag kan låta lite arg men det beror bara på att jag är väldigt bestämd och angelägen om att skapa förändringar.

Vilken fråga är viktigast tycker du?

– Jag hoppas att vi kommer att kunna rekrytera fler medlemmar, att alla landets filmregissörer går med i Teaterförbundet för scen och film. Dessutom hoppas jag att vi ska kunna engagera personer som arbetar inom alla områden inom film och tv. Det handlar om att se till att alla yrkesområden ges möjlighet att göra sitt bästa, det

är en av filmregissörens uppgifter. Som vice ordförande ska jag efter bästa förmåga, se till att representera alla medlemmar inom förbundet.

Aleksa Lundberg, skådespelare, journalist, ofta synlig i debatten om hbtq-frågor, mänskliga rättigheter och jämlikhet.

Hur känns det att vara invald i FS?

– Det är väldigt kul att få vara med och driva förbundets frågor. Jag är nöjd och glad över sammansättningen i förbundsstyrelsen. Det finns en mångfald av yrken och dessutom olika livserfarenheter. Jag är ivrig på att komma igång att jobba.

Vilka är dina hjärtefrågor?

– Mångfald och inkludering går att applicera på frågor som jämlikhet i den pågående tekniska utvecklingen och på anställningstrygghet. Jag skulle vilja hitta sätt att omstrukturera och samordna utbildningar och teatrar för att förhindra att människor kastas ut i arbetslöshet och otrygga frilansliv. Vilket i sin tur är en grund för tystnadskulturen.

Mary-Anne Buyondo, skräddare på Malmö Opera, styrelseledamot i Malmö Operas lokalavdelning och medlem i Teaterförbundets normkreativa grupp. Frilans kostymör.

Vad tyckte du om din första förbundsstämma?

– Det var matigt, intressant och väl strukturerat. Mest av allt slogs jag av den stora passion och det känslomässiga engagemanget som finns för fackligt arbete. Det var inspirerande.

Hur ser du på din roll i förbundsstyrelsen?

– Uppdraget känns spännande och skrämmande. Jag har mycket respekt för uppgiften att representera alla förbundets medlemmar. På ett personligt plan hoppas jag att lära mig att bli en bättre talare och argumentera bättre.

GERTRUD DAHLBERG

Niclas Peyron, production manager och Tove Dahlberg, operasångare, är också nya i förbundsstyrelsen.

Magdalena Boman

Skådespelaren och regissören Gunnel Lindblom får i år Teaterförbundets guldmedalj för sin utomordentliga konstnärliga gärning under många år.

Stort grattis, Gunnel Lindblom, årets mottagare av Guldmedaljen!

I vår har hon spelat den blinda profeten Tieiresias i hyllade Oidipus/ Antigone på Dramaten. I höst är det nypremiär Thomas Bernhards Ritter, Dene, Voss. "i varje ögonblick intelligent", skrev Expressen om Gunnel Lindbloms regi.

NÄR SCEN OCH FILM NÅR Gunnel Lindblom sitter hon, enligt egen utsago, "i lingonris bland furor". Det skulle kunna vara en diktstrof av Gustav Fröding. Hennes regidebut på Dramaten 1973 skedde också med en pjäs om honom, *Sjung vackert om kärlek*. Sedan dess har det blivit ett oräkneligt antal framgångsrika teater- och filmuppsättningar, liksom roller.

Vad var din reaktion när du fick veta att du är årets guldmedaljör?

– Jag blev förvånad, förbluffad, jätteglad – och tacksam! Det är det finaste pris jag kan tänka mig att få, och det var väldigt, väldigt roligt.

Motiveringen till medaljen lyder: för en utomordentlig konstnärlig gärning". Vad är du själv mest stolt över att ha åstadkommit i ditt yrkesliv?

– Att jag vågade ta steget över till teaterregi och att jag sedan också vågade mig på att regissera film. På den tiden var det ett jättekliv, det kände man både som kvinna och skådespelerska. Jag var också ganska ensam om det.

När du regisserar har du ofta ett kvinnoperspektiv. Håller du med om det?

– Hur skulle jag kunna berätta en historia utan ett kvinnoperspektiv? Jag vet ju inte om något annat! Däremot har jag själv svårt att se vari det ligger, mer än att jag intresserar mig för att berätta historier om kvinnor, något jag fortfarande tycker görs

alldeles för sällan, trots att det finns så många begåvade och underbara, kvinnliga regissörer numera.

Apropå det, vad tänker du om uppropet #tystnadtagnings och dess efterspel?

– Det har ju en stor betydelse och var enastående nödvändigt. Däremot tycker jag själv att jag har varit förskonad. Men jag vet ju vad som har hänt och tack vare rörelsen har jag insett det ännu starkare. Det är dystert att det har kunnat bli så, trots att vi i så många år har talat om jämlikhet i Sverige.

De senaste två åren har du spelat i såväl två uppsättningar på Dramaten som regisserat en. Vad driver dig?

– Teatern sätter igång min fantasi och mitt behov av att berätta historier. Det har ännu inte upphört att vara roligt och fantasieggande.

Vad gör du i det närmaste?

– Jag just fått reda på att *Ritter, Dene, Voss* ska sättas upp igen i höst, det är jag väldigt glad över. Sedan ska vi spela *Oidipus* igen några gånger.

– Jag har också några andra saker jag gärna skulle vilja göra. Men jag vet ännu inte hur det går, så kan bara tala om att det handlar om teater och regi. Några roller vill jag inte längre spela.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Eleonor Fahlén

Det får arbetsgivarna göra med dina personuppgifter

GDPR är en bokstavskombination som få kan ha missat. Men vad innebär det i praktiken för dig och ditt arbete?

Simon tar över ordförandeklubban

Stämman avslutades måndagen den 11 juni med att skådespelaren Simon Norrthon tackade av Teaterförbundet för scen och films tidigare ordförande Anna Carlson för de tolv år hon hållit i klubban.

– Du har envist arbetat med att modernisera vårt fackförbund. Du blev ordförande 2006, samtidigt som vi fick en alliansregering, en tid präglad av högerretorik och stark antifacklig politik. Anna har gjort ett enormt arbete för att hålla medlemmarna kvar i förbundet. Förbundet är idag öppet och inkluderande, och du har i varje sammanhang lyft filmen. Tack!

Grattis alla pristagare!

Matilda Holmberg, facklig företrädare vid Göteborgsoperan mottog årets fackliga stipendium under riksstämman för att hon modigt och engagerat företrätt sina medlemmar på teatern.

Under stämman fick även **Lars Carlberg** en silverplakett och **Pierre Ström** en Thali-anål för långt och troget fackligt arbete.

– GDPR, General Data Protection Regulation, innebär inga skyldigheter för dig som privatperson. Förordningen är främst riktad till de företag och organisationer som behandlar personuppgifter, säger Henrik Björnklin, jurist och ombudsman samt dataskyddsombud för Teaterförbundet för scen och film.

Med GDPR har du rätt till information om när och hur någon behandlar dina uppgifter. Informationsskyldigheterna har existerat tidigare i Sverige under personuppgiftslagen, men den blir ännu mer tydlig nu.

En konkret följd av den nya förordningen är att du kan begära att få ditt namn borttaget. Men regeln är inte utan undantag.

– Företag betalar ut lön registrerar och sparar personuppgifter. Enligt bokföringslagen måste den typen av uppgifter sparas i sju år. Då kan du inte få dina

uppgifter borttagna, förtydligar Henrik Björnklin.

Datainspektionen rekommenderar arbetsgivare att vara försiktiga med att skicka lönespecifikationer via mejl till sina anställda.

– Anledningen är att de kan innehålla känsliga uppgifter om exempelvis sjukskrivning eller medlemskap i fackklubben, säger Henrik Björnklin.

En ytterligare följd av förordningen är att arbetsgivare ska kunna motivera publiceringen av en anställds bild på en hemsida. Som anställd har du dock rätt att invända mot arbetsgivarens bedömning.

– Om du behöver hjälp med dataskyddsförordningen eller har andra frågor som rör en arbetsgivares hantering av dina personuppgifter – kontakta oss på Teaterförbundets medlemsrådgivning, framhåller Henrik Björnklin.

GERTRUD DAHLBERG

GDPR-fakta

EU:s nya dataskyddsförordning GDPR, General Data Protection Regulation, stärker enskilda personers rättigheter när det gäller hur personuppgifter får hanteras av bland annat företag och myndigheter. Det här gäller i korthet:

- Du har rätt att få information om vem som hanterar dina uppgifter och vad de används till.
- Du har rätt att få tillgång till de uppgifter som en organisation har om dig.
- Du har rätt att invända mot hur dina personuppgifter används.
- Du har rätt att korrigera felaktiga uppgifter om dig.
- Du har rätt att få uppgifter borttagna.
- Du har rätt att flytta dina personuppgifter från ett företag till ett annat.

Om ett företag inte följer de nya reglerna riskerar de böter upp mot 20 miljoner euro eller fyra procent av den globala omsättningen.

Tornedalsteatern
Tornionlaakson teatteri

Tornedalsteatern söker

**Teaterchef/
konstnärlig ledare**

Tillträdesdatum 1 september 2018.
Se vidare www.tornedalsteatern.se.

KURSER, WORKSHOPS OCH SEMINARIER FÖR SKÅDEPELARE

Teater
Alliansen

SHIFTING FOCUS – THE ACTOR AND THE PUPPET
22–24 augusti, Stockholm

SÅNGGESTALTNING
27–29 augusti och 3–5 september, Stockholm

DEN UTTRYCKSFULLA SKÅDEPELARRÖSTEN
2 september, Luleå eller 5 september, Umeå

Läs mer och ansök på www.teateralliansen.se

Kulturpolitiskt toppmöte i Malmö

Stärk de nordiska ländernas samarbete. Det var utgångspunkten för det kulturpolitiska toppmöte som samlade uppåt 200 deltagare, däribland Nordens kulturministrar.

NORDISK KULTURFOND hade saknat en gemensam plattform för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan grannländerna. Därför tog man initiativ till det möte som i maj anordnades av Region Skåne och Sveriges kommuner och landsting (SKL), i samarbete med Kulturdepartementet, Nordiska ministerrådet och Nordisk kulturfond.

Detta som en del av Sveriges ordförandeprogram för Nordiska ministerrådet 2018.

Benny Marcel, direktör för Nordisk kulturfond, hoppas på fler möten framöver. Han nämner Teaterförbundet för scen och films utbildning för kvinnliga teaterchefer som en lyckad satsning som andra nordiska länder skulle kunna dra nytta av.

Med ett större samarbete kring kulturfrågor hoppas Benny Marcel på en bättre översyn när det gäller kulturpolitiska reformer. Hans egen övertygelse är också att ett enat Norden skulle kunna stå starkt i en tid av antidemokratiska krafter.

YTTRANDEFRIHET OCH demokrati var också några av ledorden för mötet. I ministrarnas gemensamma uttalande fanns fokus på sådant som Metoo-rörelsen, och Public service roll.

– Det nordiska varumärket är mycket starkt just nu och då kan man ju använda sig av det, säger Benny Marcel och poängterar att kulturpolitiken inte ska tänka lokalt när konsten i en digital era blir alltmer global:

– Konsten befinner sig i en större kontext, i en brytpunkt. Den är mer internationaliserad än vad många platser är idag. Hur ger vi bäst stöd så att konsten inte bara blir provinsiell?

Vad är annars den största utmaningen för Norden gemensamt?

– Att bryta gränser. Både nationsgränser och mentala gränser. Vi måste sluta tala om Norden i termer som vad som förenar oss och istället tala om den mångfald av företeelser som finns här, utan att göra det etniskt. Hur skapar vi de bästa strukturerna? Hur vitaliserar vi samtalet? De här signalvärdena måste respektive regering ta ansvar för. Därför var det här mötet viktigt, framhåller Benny Marcel.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

HALLÅ DÄR...

Chris gör Timisoara till kulturhuvudstad

Hallå där Chris Torch, konstnärlig ledare för den europeiska kulturhuvudstaden Timisoara 2021 i Rumänien. Vad gör du just nu?

– Jag ansvarar för start-up-fasen som pågår i två år och håller för närvarande på att bygga upp ett fungerande team av konstnärliga krafter som leder processen vidare för att Timisoara ska kunna bli en kulturhuvudstad. I dagsläget är vi ett 20-tal personer. Det långsiktiga målet är att skapa ett lokalt kulturliv med starka band och spännande samarbeten med resten av Europa. Ett sätt att nå dit är att initiera olika samproduktioner. I november bjöd vi exempelvis in svenska Cirkus Cirkör som gav flera gratisföreställningar av *Limits* för högstadiungdomar

samt tre utsålda offentliga föreställningar. De höll också workshops med en cirkusskola här. Vi arrangerar regelbundna aktiviteter i bostadsområden och skolor samt anordnar föreläsningar och debatter på barer med inbjudna internationella gäster.

Vad innebär din roll som konstnärlig ledare?

– Jag har lång erfarenhet av internationellt arbete och har bland annat varit programchef för kroatiska Rijeka 2020 och ingick i ledningen under kandidaturen för italienska Matera 2019. Här i Timisoara är min uppgift att föreslå strategier för att utvidga kulturbegreppet så att det inte bara innefattar etablerade institutioner utan också når ut på gräsrotsnivå och växer till ökad medborgaraktivism i hela regionen.

Vad är din vision för uppdraget?

– Jag vill ha en balans mellan det förväntade och samtidigt överraska och nå ut

till människor som inte har några förväntningar. Förhoppningsvis kommer vi att initiera många nya projekt. När det fungerar på riktigt abdikerar jag som kapten och andra får styra skeppet i hamn.

Du både jobbar och bor delvis i Rumänien. Hur är det?

– Det är kul och känns lite som Sverige på 70-talet med en massa spännande kreativitet. En utmaning är att här är det vattentäta skott mellan institutioner och fria grupper. Samhället är också mycket patriarkalt. Men i stort sett går arbetet väldigt bra.

Vad kommer hända 2021 i Timisoara?

– Det är för tidigt att säga men jag kan lova stora gästspel, uppmärksammade utställningar och hela regionen kommer att engagera sig i olika europeiska samarbeten.

GERTRUD DAHLBERG

Teaterförbundet svarar på filmrapport

Fler filminspelningar till Sverige. Det är titeln på den rapport som Tillväxterverket och Svenska filminstitutet förra året överlämnade till Kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke (MP) och näringsminister Mikael Damberg (S). Här föreslås bland annat att det införs en statlig produktionsrabatt till företag på minst 25 procent samt att det ska säkerställas att den ska ge "positiva, samhällsekonomiska effekter". Nu har rapporten (med undertiteln "genom stärkta konkurrensvillkor för internationell filmproduktion") gått ut på remiss. Teaterförbundet för scen och film understryker i sitt svar, att om några samhällsekonomiska effekter ska uppnås, måste produktionsrabatten komma både internationella och svenska produktioner till del. Hela remissvaret och rapporten går att läsa på Teaterförbundets hemsida.

Christian Geisnäs

Två pris till *Gräns* i Cannes

Regissören Ali Abbasis film *Gräns* belönades med såväl Prix Un Certain Regard som med pris för Sound Creation under årets filmfestival i Cannes. *Gräns* fick sin världspremiär under festivalen. Huvudrollen Tina spelas av Eva Melander och i övriga roller ses bland andra Eero Milonoff och Jörgen Thorsson. Manus är skrivet av Ali Abbasi och Isabella Eklöf tillsammans med John Ajvide Lindqvist, baserat på hans novell med samma namn.

Anna Serners uttalande väckte debatt

Under årets upplaga av filmfestivalen i Cannes hotade Filminstitutets vd Anna Serner med att dra in marknadsstödet till alla manliga filmskapare år 2020, till förmån för kvinnliga dito. Uttalandet skedde under ett välbesökt Metoo-seminarium som ägde rum i Festivalpalatset, där även kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke samt flera europeiska kulturministrar närvarade. "Hot kan ge effekt", kommenterade hon uttalandet, med förhoppningen att det genererar att branschen får fler kvinnliga manusförfattare och regissörer. Marknadsstödet går i huvudsak till kommersiella filmer som kan tänkas locka fler än 200 000 besökare.

Peter Nabo

Ett dockhem utspelas i ett privat hem, ingen av besökarna vet vad som ska hända.

Dockhem blev chockhem

"En chockupplevelse." Så beskriver SR Kulturnytt hemma hos-uppsättning *Ett dockhem* av Byteatern i Kalmar som under våren spelades i 36 privata lägenheter i länet. Bakom idén stod danska gruppen Fix och Foxy. Vad som upprörde med konceptet var att värdparen i de hem som uppsättningen spelades i själva blev huvudpersoner i dramat – utan att ha informerats innan. Det ledde till en het debatt om konstens gränser i lokalpress.

Stemmes stämma ledde till operavärldens Nobelpris

Sopranen Nina Stemme har som första svensk tilldelats världens största pris inom klassisk musik: Birgit Nilsson Prize. Prissumman är på nio miljoner kronor.

Nina Stemme anses bland annat vara en av världens främsta Wagnertolkare. 2013 mottog hon också Opera Awards första utmärkelse för världens bästa operasångerska.

Workshop om cirkus ur ett normkritiskt perspektiv

I maj höll Women in circus consortium en workshop i Cirkörs lokaler. Konsortiet är ett internationellt nätverk som bjuder in cirkusartister med flera till föreläsningar, diskussioner, workshops och nätverksaktiviteter. Workshopen på Cirkör leddes av regissören och dramatikern Liv Elf Karlén, som också utbildar i normkritik.

Women in circus var inledningsvis ett forskningsprojekt som pågick inom ramen för Uniarts 2011–2014, och som med ett genusperspektiv undersökte hur kvinnor representeras inom cirkus, med målet att öka förståelsen för vad det innebär att vara kvinnlig cirkusartist på 2000-talet, och att identifiera, beskriva och skapa feministiska strategier inom cirkuskomposition.

Rättelse

Magnus Bard gjorde illustrationen till artikeln om hot och hat i förra numret.

De är årets Gannevikstipendiater

Regissören Josette Bushell-Mingo, dansaren Örjan Andersson och filmregissören Stefan Jarl är tre av årets fem Gannevikstipendiater som tillsammans får dela på 2,5 miljoner kronor.

Gannevikstipendiet delas i år ut för sjätte gången och möjliggörs av en stor donation av affärsmannen och konstälskaren Per Gannevik som avled 2011. I hans namn inrättade Konstnärsnämnden en stiftelse för kulturella ändamål. I enighet med Ganneviks vilja ska stipendierna stödja "konstnärskap som kan få stor betydelse för kulturarvet". Övriga stipendiater 2018 är Martin Fröst och Cecilia Edefalk.

Roine Söderlundh årets Carina Ari-medaljör

Dansaren, koreografen, regissören, pedagogen och producenten Roine Söderlundh har tilldelats årets Carina Ari-medalj. Motiveringen lyder: "Sedan mer än 30 år en stark och inspirerande kraft för danskonsten i Sverige, med tonvikt på showdansen. Med innerlig passion och fantastiskt driv lockar han nya generationer musikalartister till Sveriges största scener."

I höst är Roine Söderlundh aktuell med Skandinavienpremiär av musikalen *On the Town* på Kulturhuset Spira i Jönköping, där han står för såväl regi som koreografi.

Marcel Köppe/Blamorama

Birds – come back to bones.

Ny dansgrupp i Luleå

Luleå har fått en ny dansgrupp. Dansinitiativet heter den och leds av Marie Wårell och Per Sundberg.

Deras första produktion, *Birds – come back to bones*, som var ett möte mellan dans och nycirkus, framfördes av Marie Wårell och Fabian Wixe och hade premiär i Luleå Konsthall då gruppen ännu inte har någon egen lokal.

Filmproduktion med en juste värdegrund på alla nivåer

– I vår bransch glömmer vi ibland att regissörer inte bara är kreatörer utan också är arbetsledare med flera ansvarsområden, säger Tuva Novotny som regisserar filmen *Britt-Marie var här*.

Filmproduktionen präglas av en stor omsorg om arbetsklimat och organisation. Scen & film har besökt inspelningen i Västsverige.

SOLEN GASSAR. På asfaltsplanen framför pizzerian med grälla skyltar är det hett. Bilarna susar – i säkert för hög fart – förbi på E45:an alldeles intill. På busshållplatsen med namnet ”Borg” står en kvinna. En svärm av människor i gula varningsvästar rör sig runt omkring henne.

Kvinnan i busskuren heter Britt-Marie och är huvudperson i filmen *Britt-Marie var här* som just spelas in. Pernilla August gör rollen, regissör är Tuva Novotny. Filmen bygger på Fredrik Backmans bok med samma titel. SF Studios hoppas att den ska bli årets svenska julfilm, en uppföljare av succén *En man som heter Ove*.

Filmen – och romanen – utspelas i ett litet samhälle där nästan all verksamhet har upphört. Borg är ganska likt verklighetens Göta, söder om Lilla Edet i Västsverige, där inspelningen har pågått under våren. Hit drar Britt-Marie sedan hennes liv ställts på ända. 63 år gammal upptäcker hon att maken är otrogen.

EFTER ATT HA STÄDAT SITT HEM i stan, enligt egna stränga rutiner, i 30 år, står hon nu mitt i ett smutsigt kaos med andra människor. Britt-Marie började städa redan som barn, när hennes syster dog i en trafikolycka. Städandet är en försvarsmekanism,

Ola Kjelbye

för att avvärja döden. Men i Borg förstår hon vad det är att leva.

– Jag har aldrig sett en film om en kvinna på 60-plus som börjar om sitt liv. Det är en bra historia – och det är alltid botten i mitt konstnärskap, säger Tuva Novotny om skälen till att hon tackade ja till att regissera. En stark önskan var också att Pernilla August skulle göra titelrollen.

– Personligen kan jag känna igen mig i henne. Vi är många som inom oss bär ett kaos som vi väljer att städa bort med rutiner och mönster. Jag tycker bra om henne. Hon har skavanker som det är bra att lyfta fram och få syn på.

JESSICA SIMONSSON ÄR ANSVARIG MASKÖR och fackombud. Hon fick första manus redan för ett år sedan.

– Det är ovanligt. Men produktionsbolaget var måna om att skapa en bra grund, alla A-funktioner kontaktades tidigt. Att det är kvinnor i nästan alla – förutom filmens fotograf, Jonas Alarik – är ingen genusstrategi. Alla har valts utifrån kompetens, påpekar Jessica.

Hon har också fäst sig vid Britt-Marie. Sedan hon började arbeta med filmen ser hon henne överallt.

– Jag har sådan kärlek till det jag ser. Människor kan vara in-

- Vi vill undvika klichéer och jag skapar Britt-Maries karaktär med subtila medel, förklarar maskören och det fackliga ombudet Jessica Simonsson, i sin sminkloge på hjul.

Ola Kjelbye

Att ha produktionskontoret på inspelningsplatsen är en stor fördel för linjeproducenten Hanna Lundmark. Både inspirationen och den lånade bussen kommer från Danmark.

tetsägande på ytan, men fulla av liv. När Britt-Marie möter det brokiga gänget i Borg kommer hon i kontakt med en längtan inom sig. Jag läser till terapeut på deltid och det gör det här extra intressant för mig.

Kärleken till filmkaraktären visar sig tydligt i maskörens omsorg om hennes peruk. Den får till och med följa med Jessica hem över natten, för att inget ska hända.

Den varsamhet huvudkaraktären behandlas med återspeglas i hela produktionen. Arbetet präglas av respekt och lyhördhet.

– Så var det redan från början. Det handlar om hur vi behandlar och lyssnar på varandra, inte så att alla ska vara kompisar, men man får plats, säger Jessica Simonsson.

I BOTTEN FÖR DETTA LIGGER ett medvetet arbete med värderingsfrågor. De ägnades en heldag, och utgick från SF Studios värderingspolicy, och diskuterades redan under förproduktionen tidigare under våren.

– Alla är lika värda. Policyn innehåller detaljer, är enkel och tydlig, med punkter som ”vi tolererar inte...”. Vi gick igenom punkterna och diskuterade vikten av att ställa frågor som ”Vad har vi fått för erfarenheter?”, ”Vad var bra/dåligt idag?” och ”När är jag sårbar?” Regissören är enträgen och önskar verkligen att vi gör detta. Det finns utrymme för diskussion, men den får aldrig föras i nedlåtande ton. I gruppen finns otroligt mycket energi och många åsikter. Det gäller att behålla lugnet och regissören visar

gott exempel. Vi ryter inte utan är schyssta mot varandra.

Jessica tycker att detta är självklara saker, men vi ser nu efter metoo att det inte har varit så.

– Det är en skillnad idag, jag märker i sminkrummet att tonen är mindre grov. Jag har jobbat inom film i 20 år och vi har inte gått från mörka medeltiden till ett ljust skimmer, men nu finns en medvetenhet, varje dag. Den sipprar ner genom hela organisationen, ända ned till praktikanterna. Det finns en självklar trygghet att gå till sin chef, eller till någon av de produktionsansvariga, om något inte är bra – utan rädsla att inte få fler jobb.

– Vi har en regissör som ser alla i teamet. Hon kan i förbifarten ge en medarbetare uppskattning. Följden blir att vi alla creddar och hjälper varandra. Respekten för yrkeskunskaperna är stor och vi tar ett gemensamt ansvar.

FRÅGORNA OM ARBETSKLIMAT och organisation, som tydligt präglar den här filmproduktionen, ligger även linjeproducenten Hanna Lundmark, varmt om hjärtat.

– Det här är en tuff bransch, vi byter arbetsgivare hela tiden. Det är viktigt hur vi pratar och beter oss mot varandra, inte minst för att minska de risker som finns i arbetet. SF Studios som arbetsgivare har bland annat en välbehövlig arbetsmiljöpolicy. När jag kom in i produktionen gällde redan från dag ett fokus på arbetsmiljö, mångfald och arbete mot diskriminering och trakasserier. Prevent har också bra verktyg bland annat för riskanalyser. Och

Ola Kjelbye

Pernilla August spelar titelrollen och Tuva Novotny regisserar vad som SF Studios hoppas blir årets svenska julfilm. Därav pressuppbådet i Göta, som annars är en ort de flesta bara far förbi.

Ola Kjelbye

Teamet hittade ingen existerande miljö för filmens Borg. Scenografen Catharina Nyqvist Ehrnrooth har plockat ihop och skapat eget, till och med bytt fasader på hus. Pizzerian är avfolkningsortens mångfunktionella samlingsplats.

faktum är att SF Studios till och med har en visselblåstjänst.

– Vi måste prata, även om små saker. Reda ut det som har blivit fel genom att se olika versioner av händelsen. Rekryteringen är en viktig del. Vilka passar ihop i teamet? Vilka vill vi ha? Vi behöver även lyfta blicken och prata om hur vi förbättrar arbetsförhållanden för dem som jobbar före och efter inspelningsdagarna, till exempel plats- och scenografiavdelningen.

Hanna menar att policyn ger möjligheter att jobba transparent, det är möjligt att våga säga ifrån, om arbetsmiljön och om hur man mår. Varje dag. Utan att skrika. Att vara den som säger stopp är en jobbig roll. I Hannas roll blir det lätt pekpinna och det som är ovanligt att tala om glider lätt över i skämt och jargong.

– Jag försöker skaka av mig känslan att stå där som en skol-

fröken. Vi ska bara ha policys och regler som vi följer och lever upp till, men det är en process att nå dit. Som linjeproducent har Hanna haft en lång förberedelse. Hon betonar vikten av ett tidigt startmöte och att redan där välja skyddsombud. Inte vänta till dagen för inspelningsstart.

EN STOR FÖRDEL ÄR ATT HA produktionskontoret på inspelningsplatsen. Här finns det i en filmbuss, inlånad från Danmark. Mycket kan lösas i direkt kontakt med teamet. Att ingå i ett resande trailersällskap är Hannas dröm.

– Alla är samlade, det blir inget vi och dem.

Regissörens roll lyfts än en gång. Tuva Novotny gör skillnad.

– En bättre arbetsledare får man leta efter. Hon är medveten

Ola Kjelbye

och tycker de här frågorna är viktiga, säger Hanna Lundmark.

Hur tar regissören själv all uppskattning vi hör på inspelningsplatsen?

– Det här är en arbetsplats, att regissera handlar också om att vara arbetsledare med tydliga värderingar och planer för hur man vill ha det, man gör inte film ensam. Det viktigaste för mig är att bidra till en arbetsplats där alla får möjlighet att göra sitt bästa, säger Tuva Novotny.

Hur vill du ha det på jobbet?

– Lugnt och trevligt, jag vill komma hem i tid och ha ett privatliv för att kunna ha full kapacitet när jag är på jobbet.

LIS HELLSTRÖM SVENINGSON

Britt-Marie var här, efter Fredrik Backmans roman

Regi: Tuva Novotny.

I rollerna: Pernilla August, Peter Haber, Anders Mossling, Malin Levanon, Vera Vitali med flera.

Foto: Jonas Alarik.

Producenter: Gustav Oldén, Nicklas Wikström Nicastro.

Producers av SF Studios i samproduktion med Film i Väst, TV4, Nordsvensk filmunderhållning och Filmkameratene AS, med stöd av Svenska filminstitutet och Norska filminstitutet.

Premiär: julen 2018.

Viktiga frågor som stj

Låt inte kulturen spackla över en havererad välfärdspolitik, skriver regissören Stina Oscarson och vänder blicken mot stjärnorna för att få syn på vår kulturpolitik.

Illustration: Ilkka Isaksson

ärnor och konst ställer

I DET STÄNDIGT PÅGÅENDE samtal om kultur och politik jag har med Lars Anders Johansson från Timbro får jag en dag frågan: Vad är kulturpolitik?

Jag kommer då att tänka på en artikel jag nyligen läst i tidningen *Doktorn* som ligger gratis på alla husläkarmottagningar. Rubriken var: "Stjärnbrist kan orsaka ohälsa!"

Ny forskning har nämligen kommit fram till att ljusföroreningar, alltså allt elektriskt ljus som lyser upp våra städer, gör det svårare för människor, framför allt i väst, att se stjärnhimlen. Detta kan, enligt forskarna, störa våra hormoner och därmed vår dygnsrytm, orsaka sömnrubbningar och på så sätt leda till ohälsa.

Ja, det låter ju logiskt. Nyheten presenteras precis så där käckt som alla "sjukdomar" i den här typen av tidningar: ett problem, en förklaring och ett botemedel. Det är bara det att jag tror man missar något väsentligt. Och jag tror att alla som någon gång stått en mörk natt och tittat upp mot en stjärnhimmel kommer att förstå.

Första gången jag själv gjorde det var i Östanbäck. Det var höst och jag och min bror stod tillsammans vid hjortronmyren. Där i mörkret under stjärnorna ställde vi för första gången frågan var himlen börjar och var den slutar och vad som finns bortom det slutet. Vi kom där att ställa de allra största frågorna om våra egna liv. Frågor som man bara vågar ställa i skydd av mörkret under en stjärnhimmel. Frågor som mörker och stjärnor eller för den delen konst tvingar oss att ställa. För där i mörkret går det inte att undvika att konfronteras med det faktum att man själv, hur central man än känner sig, blott är en del av något mycket mycket större. Att ens egen tid är utmätt. Det är en insikt så smärtsam att man gärna går och köper en ny tröja, börjar bygga om köket eller ta antidepressiv medicin för att täppa igen de svarta hål inom en som plötsligt avtäckts.

Jag är övertygad om att stjärnbrist kan orsaka ohälsa, men tror att sambandet är betydligt mer komplext än forskarna i *Doktorn* vill påskina. Jag tror helt enkelt att de frågor som stjärnor och konst tvingar oss att ställa är viktiga för oss människor. Och jag tänker att kulturpolitik är den infrastruktur som i dagens högeffektiva samhälle, utan plats för vare sig frågor eller tvivel, skapar möjligheter att trots allt stanna upp och se på stjärnorna.

Lars Anders svar på min lilla utläggning är kort: "För mig är kulturpolitik snarare gardinen som hindrar oss från att se stjärnorna."

JAG HAR TÄNKT mycket på detta sedan dess och tror idag att båda svaren är lika sanna.

Jag har arbetat professionellt med teater i över två decennier. På stora institutioner, i små fria grupper, inom public service och även inom den rent kommersiella upplevelseindustrin. Och jag skulle säga att det hos både branschfolk och politiker finns två stora feltänk när det gäller svensk kulturpolitik.

Det första är att en offentlig finansiering är avgörande för kvalitet och frihet. Ja, rent av för att konst och kultur alls ska skapas. Det skulle jag själv påstått om jag fått frågan för sådär en tio år

sedan. Men på den punkten har jag delvis ändrat uppfattning.

Jag tror vi måste börja med att erkänna att konst och kultur kommer att skapas i alla tider under alla omständigheter. Med eller utan kulturpolitik. Det behöver man bara se sig om runt i världen för att förstå. Det är alltså inte därför vi har en kulturpolitik. Kulturpolitik i den form vi ser i Sverige idag handlar primärt om ett ideologiskt ställningstagande för jämlikhet och rättvisa. För att så många som möjligt ska ges tillfälle att se stjärnorna.

Vad friheten beträffar skulle jag säga att den handlar ytterst lite om finansieringsform utan främst om den enskilde konstnärens integritet. Att slicka makten för att nå fördelar kan man göra i såväl ett kommersiellt som i ett offentligt finansierat system. Priset man betalar för att inte gå någons ärenden, inte ens sitt eget varumärkes, är lika högt. Men också den möjliga vinsten. Både för konsten som sådan och i form av självrespekt.

2018 ÄR DET VALÅR I SVERIGE och kulturlivet mobiliserar för att "göra kulturen till en valfråga".

När jag frågar vad det betyder säger alla jag talar med att det handlar om att "få upp kulturen på dagordningen" vilket i praktiken betyder att man önskar mer pengar. Helst till den egna verksamheten.

Här kommer vi till det andra stora feltänket: att den lilla del av politiken som vi kallar kulturpolitik, och de pengar som kommer via den, mest påverkar förutsättningarna för konst, kultur och kulturskapare. Så är det sällan. Det handlar oftast om förutsättningar och reformer på helt andra politikområden. När jag nyligen frågade Makode Linde varför han valt att verka i Tyskland sa han att friheten var så mycket större där. "Hur då, rent konkret, menar du?" frågade jag. "Du kan hitta en lokal", sa han, "du kan överleva på att jobba två dagar i veckan. Sådant ger en massa människor chansen att pröva sina drömmar."

OM MAN PÅ ALLVAR VILL öka konstens frihet och höja kvaliteten borde man kanske istället för att konstruera ytterligare ett projektbidrag, kämpa för basinkomst, kortare arbetstid eller en massiv satsning på att få fram billiga lokaler. Som i till exempel Neapel där borgmästaren gjort det lagligt att ockupera övergivna hus om man skapar en kulturverksamhet öppen för alla. Och vill man på allvar komma tillrätta med dagens ökande bildningsklyftor och den ojämlika tillgången till och representationen inom kultursektorn, vore det nog bättre att satsa på en likvärdig skola, en ekonomisk politik som minskar klyftorna och en integrationspolitik med grund i de mänskliga rättigheterna. Istället för att som nu låta kulturen bli spackel för en havererad välfärdspolitik och kräva mätbara resultat på irrelevanta detaljer.

Kulturpolitiken skulle kunna vara relevant. Den skulle kunna vara den infrastruktur som möjliggör för oss att stanna upp och se stjärnorna. Men det kräver helt andra åtgärder och ett mod och en tillit vi inte ser hos någon som arbetar med politik idag.

"Lite sångövning får grannarna tåla"

Att professionella sångare och musikalartister måste öva ofta och mycket är en självklarhet. Men inte enkelt. För en frilansande artist innebär det ofta problem eftersom det är knepigt och dyrt att hitta övningslokaler. Då återstår att öva hemma och det kan störa grannarna. Men du har rätt att öva hemma – inom rimliga gränser.

TIMMAR AV SKALOR, HÖGLJUDD SÅNG och kanske pianoklink. Det är inte så konstigt att människor i den nära omgivningen kan bli störda. Många frilansande sångare och musikalartister har svårt att hitta övningslokaler och tvingas därför att träna sitt instrument – rösten – i hemmet. Vilket i värsta fall orsakar osämja med grannskapet.

– Som frilans är det både dyrt och svårt att få tag i någonstans att öva. De ljudisolerade lokaler som finns är kanske källare med dålig arbetsmiljö eller är belägna i ödsliga och otrygga industriområden, säger den frilansande operasångaren Michael Axelsson.

Själv har han löst problemet med att bosätta sig i en villa, en bra bit utanför stan, där han har lätt att öva hemma när han vill på dygnet utan att riskera att störa omgivningen.

Men det hindrar inte att Michael Axelsson sedan länge varit engagerad i att få till stånd ett Musikens hus, med en 50-tal övningslokaler, i Stockholmsområdet. Projektet drivs av Musikerförbundet, Symf (Sveriges yrkesmusikerförbund) och Musikcentrum Öst, men Teaterförbundet ställer sig positivt till projektet. Det främsta syftet med Musikens hus är att skapa en plats för kreativa möten över genregränserna för det fria musiklivet.

Ett annat viktigt önskemål är att hitta ett hus som rymmer

många övningsrum för olika musikaliska verksamheter.

– Planen är att skapa plats för 40 mindre övningsrum och 15 större ensemblerum för olika musikaliska genrer. Det bör också gå att boka ett rum med kort varsel. Att hitta ett stort och välisolerat hus nära stan är en utmaning som heter duga men förhoppningsvis kan Musikens hus bli verklighet om ett par år. Vi förhandlar just nu med en fastighetsägare, berättar Michael Axelsson.

HAN FRAMHÅLLER ATT en operasångare ofta behöver ett rum med viss sorts tydlig akustik för att sångarinstrumentet ska må bra. Ibland behövs det också ett större övningsrum för att få en känsla för om rösten bär ut i lokalen.

Michael Axelsson hoppas att ett framtida Musikens hus i Stockholm även kommer att sprida sig till övriga delar i landet.

– Vi har kontakt med personer i bland annat Göteborg, Malmö, Piteå, Gävle och Norrköping som vill starta likande mötesplatser, säger Michael Axelsson.

GERTRUD DAHLBERG

Magdalena Boman

Michael Axelsson övar med pianisten Stefan Nymark genom RUS i Musikalliansens repetitionslokaler på Sigtunagatan i Stockholm.

Öva hemma: Vilka regler gäller egentligen?

Du har rätt att sjunga i ditt eget hem. Men måste samtidigt ta hänsyn. Här svarar förbundsjurist Johan Mirtorp på Hyresgästföreningen, om vilka lagar och regler som gäller:

Dagtid måste hyresgäster räkna med ett visst mått av liv och rörelse i en bostadsfastighet. Men det kan däremot vara svårt att motivera högljudd sång under kvälls- och nattetid. Jag brukar alltid rekommendera att man tillämpar ett visst mått av "sunt bondförnuft" och man sonderar med grannarna om det är speciella tider under dagen då det vore önskvärt att man visar mer hänsyn och så vidare.

Enligt lagen får en hyresgäst inte utsätta omgivningen för "störningar som kan vara skadliga för hälsan eller annars försämra deras bostadsmiljö".

Skulle det nu vara så olyckligt att grannarna inte accepterar den högljudda sången och klagar är hyresvärden skyldig att ge den störande hyresgästen tillsägelse att se till att störningarna upphör direkt. Dessutom måste hyresvärden underrätta socialnämnden.

RUS för sångare

Redan nu finns möjlighet för frilansande sångare och musikalartister att hyra övningsrum med pianist i Stockholm, Göteborg och Malmö för en billig penning (150 kronor per tillfälle).

En förutsättning är att du är antagen till RUS (Repertoarutveckling för sångare) inom Musikalliansen, vilket kräver att du kontinuerligt har arbetat och livnärt dig som frilansande sångare under de tre senaste åren. Du ska dessutom vara utbildad vid någon av operahögskolorna, gått musikalutbildningen vid Högskolan för scen och musik i Göteborg eller vara solistutbildad vid någon av musikhögskolorna eller motsvarande utomlands.

Läs mer om RUS och hur du ansöker: www.musikalliansen.org

Böcker att läsa i sommar!

Upptäck 100-åringarna Ingmar Bergman och Birgit Nilsson på nytt i sommar. Eller ta med tre nya romaner till hängmattan – Sven Wollter, Joel Mauricio Isabel Ortiz eller Mirja Unge. Scen & film dyker ned i sommarens bokflöde.

FILMENS NESTOR Ingmar Bergman skulle ha fyllt hundra i år. Birgit Nilsson, La Nilsson, likaså. Firandet vet inga gränser. Det är lätt att bli trött på det inte sällan inställsamma pratet om de två giganterna. Men ge dem en chans och upptäck eller nyupptäck deras verk. Vilket det finns goda möjligheter till nu i den flod av nytryck, remastrade inspelningar, boxar och böcker som getts ut.

Som nytgåvan av Ingmar Bergmans självbiografi *Laterna Magica*. När den kom 1987 blev den en internationell säljsuccé. Bergman fick nästintill folklig status – även om Jan Myrdal var där och petade i såret om den nazistiska vurmen i unga år (nu till hundraårsjubileet pekar Myrdal istället ut Bergman som ett metoo-exempel bredvid Harvey Weinstein).

Vad säger oss då *Laterna Magica* idag? Och hur skrev Ingmar Bergman om sig själv för drygt trettio år sedan?

För det första struntar Bergman i biografins gängse från-vaggan-till-graven-kronologi och låter istället infall och associationer styra livsberättelsen. Det gör han rätt i. Barndom blandas med teateruppsättningar, filmmanusskrivande och kärleksäventyr. Läsningen blir oväntad och stundtals skriver han riktigt bra med skarpa iakttagelser och kärnfullt tonfall. Framför allt i delarna om barndomen och uppväxten i prästhemmet på Östermalm i Stockholm. Den högborgerligt präglade miljön i en känslökall familj och ändlös rum tyngda av mörkt möblemang. Gamla fotografier väcker Bergmans minne:

”Jag lutar mig över fotografier från barndomen och studerar min mors ansikte genom förstoringsglasat, försöker tränga ner genom multnade känslor. Jo, jag älskade henne... Mitt fyraåriga hjärta förtärdes av hundlik kärlek. Förhållandet var likväl inte okomplicerat: min hängivenhet störde och irriterade henne, mina ömhetsbetygelser och häftiga utbrott oroadе henne. Hon skickade ofta bort mig med kyligt ironiska tonfall”.

Det är i oförrätterna mot barnet som Bergman kommer både sig själv och läsaren nära. Biografen tar tag i en, är självutlämnande och något på spåret. Religion och klass, hierarkier och patriarkat leder till hat, förakt och svartsjuka, bristande empati och dämonerna. Men så stannar det av. Ingmar Bergman växer liksom aldrig upp, lyckas inte greppa och hantera sin frustration, vare sig konstnärligt eller privat. Han genomskådar aldrig sig själv.

Apropå Bergmans kärnfulla tonfall så lyssna på Sten Ljunggrens uppläsning av *Laterna Magica* i P1:s Radioföljetongen – 35 delar finns att ladda ned gratis från Sveriges Radios hemsida. Ljunggren gestaltar och balanserar lukter och ångande frustration med små medel. Även P1:s just avslutade Bokcirkel har läst *Laterna Magica*. Diskussionerna mellan författarna Agnes Lidbeck och Göran Greider drar isär, tvingar en att tänka nytt och stundtals blir det bra diskussion. Utöver detta satsar P1 även på Bergmanpodden där man betar av Bergmans filmkatalog från början till slut. Tretton avsnitt ligger ute över sommaren. En bra sidekick till boxen *Ingmar Bergman 100* är med ett fyrtiotal produktioner, restaurerade och förpackade tillsammans med förord och introduktioner. Se till exempel den mindre kända komedin *Djävulens öga* (1960) där den helvetesdömda Don Juan (Jarl Kulle) återvänder till jorden för att förföra och förgöra. Allt går förstås åt helvete. Nils Poppes kyrkoherdeporträtt är både vasst och roligt.

BIRGIT NILSSONS RÖST finns väl bevarad både kvalitativt och i antal inspelningar jämfört med tidiga stjärnor som Caruso, men även Jussi Björling. På Spotify finns en rad klassiker och remastrade nytvningar av Wagnerverk, Turandot, Tosca gjorda i studio och live.

För den som också vill veta mer om personen Birgit Nilsson finns likaså två nya biografier, modell handböcker, om La Nilsson. Utöver fakta om Birgit får läsaren av vännen, eleven och kollegan

Elisabeth Meyer-Topsøes coffee-table book *Birgit. Från Västra Karup till Metropolitan* ett rikt bildmaterial från scen och privatliv. Mattias Enns *Värp först och kackla sen!* – Birgit Nilsson i ord och bild, med illustrationer av Anders Svernsjö, är skriven på journalfilmssvenska och layoutad som gamla DN från 70-talet med Paul Ströyer-teckningar. Mattias Enn kommer bättre till sin rätt i Kalle Linds podd *Snedtänkt* där de tillsammans i ett cirka timmeslångt avsnitt, *Om Birgit Nilsson*, minns, spånar och låter fakta om och associationer till La Nilsson hämningslöst flöda fritt.

TILL SIST TRE ROMANER för hängmattan i sommar. Sven Wollter berättar i sin andra roman, *Britas resa* om två kvinnoöden med närmare trehundra års mellanrum – från 1700-tal till 1940-tal. Det som förenar de båda Britorna är att de slåss, flyr, lever och tar för sig av kärleken.

Skådespelaren och regissören Joel Mauricio Isabel Ortiz gör å sin sida i *Sången om en son* upp med ”våldet i att göras till en son, att adopteras, att stöpas till en man”.

Mirja Unge har sista decenniet skrivit för teaterscenen – fem av pjäserna finns samlade i *Var är alla* (2015). Men hon började med prosan, och är nu tillbaka där i romanen *Jag går och lever*. Boken inleds: ”Hem till mig kommer ingen, det är knappt så jag kommer dit själv. Men ibland är jag tvungen att gå hem.”

Platsen är svensk landsbygd, familjegalleriet en svensk Willy Loman i tidigt 1990-tal med två döttrar istället för två söner men ingen fru. En är arbetslös, en går på högstadiet. Mirja Unges prosodi och ton trilskas först med en men vaggar sedan in mig i en berättelse som mot alla odds – där allt och alla tycks befinna sig på ett sluttande plan – precis som titeln anger: *går och lever*.

GERT LUNDSTEDT

När forskning blir konst

FÖR SNART FEM ÅR SEN stod jag i ett arbetsrum i Mexiko City och rotade i resterna av ett liv som just tagit slut. Antropologen Santiago Genovés hade dött bara två månader tidigare. Jag hade blivit insläppt i huset av hans son som försäkrat mig om att pappan skulle blivit glad om någon velat göra en film om ett av hans experiment. Det var en märklig känsla. Arbetsrummet hade stått orört sen Santiago insjuknade sju år tidigare. Väggarna var fyllda med dammiga böcker, pärmar med forskningsrapporter och lådor med diabler från ett yrkesliv fyllt av föreläsningar och konferenser.

Jag kände mig som en gam som stod i en död mans arbetsrum och hoppades hitta material till min nya film, utan att ha frågat honom om lov. Trots att letandet resulterade i fantastiskt material i form av fotografier, dokument och arkivfilmer från experimentet, så bet sig en olustig känsla kvar under en lång tid efteråt. Att jag på något sätt höll på att förvandla en forskares livsgärning till en dokumentärfilm, utan att ha fått hans samtycke – den expedition som Santiago Genovés genomförde sommaren 1973.

Under tre månader drev han över Atlanten på en liten flotte tillsammans med tio försökspersoner från olika delar av världen för att studera våld och konflikter. Expeditionen har kallats historiens märkligaste gruppexperiment och Santiagos förhoppning var att i den farliga situationen ute på havet så skulle människorna visa sina sanna jag. Det gjorde de också, men inte på det sätt som Santiago hade tänkt sig.

När jag hittade arkivmaterialet i arbetsrummet så visste jag att jag kunde göra en film. Min idé var att återföreana deltagarna från

expeditionen i en filmstudio, där jag tillsammans med en scenograf skulle bygga upp flotten på nytt i full storlek. Det tog två år att hitta de sju deltagarna som fortfarande levde och få fram finansieringen för att bygga flotten och genomföra inspelningen.

Jag glömmet aldrig den första morgonen i studion i Trollhättan när teamet samlats för genomgång och vi gjort oss redo för att släppa in de medverkande som inte träffats på 43 år. Där och då så inser jag att jag inte behöver vara orolig över Santiago. Jag har spenderat två år av mitt liv med att göra om hans experiment och känner att jag förstår exakt vad han gått igenom. Precis som han gjorde 1973, så har jag letat reda på deltagare, övertygat finansierare och byggt en flotte. Men istället för att åka ut på Atlanten för att söka vetenskapliga svar om mänskligt beteende, så gör jag en film där jag hoppas att de medverkande ska leverera material framför kameran som kan bli något konstnärligt intressant.

I boken om expeditionen skriver Santiago att vetenskapen borde få vara lika experimentell som konsten. Istället för att ha tydliga teser som ska ledas i bevis så borde den våga kasta sig ut i det okända och bara se vad som händer. Kanske var det precis det här han ville. Att någon en dag skulle stå där i hans övergivna arbetsrum och rota igenom resterna av hans liv med ambitionen att försöka förvandla forskningen till konst.

Studiodörrarna öppnas och de medverkande släpps in. Inspelningen kan börja.

MARCUS LINDEEN

REGISSÖR OCH DRAMATIKER

Filmen *Flotten* har biopremiär den 21 september.

Vi tycker att det är viktigt att du känner dig trygg när du letar nytt jobb!

Vi försäkrar det mesta - vårt hem, vår bil, vår båt och våra djur. Inte för att vi förväntar oss att det ska hända något utan för att vi ska ha råd om det händer.

Samma sak gäller när man försäkrar sin inkomst vid arbetslöshet. Inte för att vi förväntar oss att bli arbetslösa, utan för att vi ska ha råd att vara mellan två arbeten.

Vi kan din bransch!

Det finns särskilda regler vid arbetslöshet för dig som är kulturarbetare, och vi kan din bransch.

Det kostar 112 kronor per månad att vara med - och det är lätt att bli medlem!

Skicka in en ansökan om medlemskap för att bli medlem. Det gör du enklast genom att klicka på Bli medlem på vår hemsida.

För att ha rätt till inkomstbaserad ersättning måste du bland annat ha varit medlem i 12 månader. Därför är det viktigt att du försäkrar din inkomst i god tid.

Unionen
A-KASSAN

Du hittar mer information om a-kassa och kulturarbete på vår hemsida unionensakassa.se/kulturarbete. Har du frågor kan du skicka ett meddelande på Mina Sidor. Du kan också ringa oss på 0770-77 77 88.

Charlotta låter åldern ta plats på scen

Åldern spelar roll för en dansare. Varför då inte låta ålder ta plats på scenen? Så arbetar Charlotta Öfverholm. Nu senast i en föreställning där den yngsta medverkande är 65 år.

DET ÄR EN KORT PAUS i repetitionslokalen på Dansens hus. De 21 dansarna dricker vatten, skriver anteckningar, en pustar ut på golvet med fötterna uppåt och guldmålade tånaglar. Koreografen Charlotta Öfverholm tar till orda:

- Vi har bara nästa vecka på oss. Därför pushar jag. Orkar ni?
- Frågan är hur du orkar.
- Jag gör ju ingenting!

Repliken möts med skratt från dansarna, och med en avspänd koncentration intar de sina positioner i lokalen. Trots att Charlotta linkar lite, rör hon sig smidigt över golvet. De blommiga kryckorna – hon fick en ny fotled för nio veckor sedan – har hon lagt åt sidan för tillfället. Hon visar en rörelse som drar åt det groteska och påminner om maoriernas stridsdans haka, och pratar

med en intensitet som får den blonda håruppsättningen att studsa.

– Du behöver inte tänka på hur du ser ut! Kraften kommer från fötterna och uppåt!

– Det ska inte vara så konkret så att ni trummar, ni ÅR rytmen!

Dansarna är mellan 65 och 85 år och snart ska de stå på Dansens hus lilla scen för att i rörelser, med egna texter och musik berätta sina livshistorier och kroppsliga minnen. Föreställningen *Stories* är en del i projektet *Age on Stage*, som Charlotta startade för tre år sedan. Fokus var att skapa produktioner för extraordinära dansare över 45. *Stories* är resultatet av den uppsökande delen av

Fabian Kriese

projektet, hon har gett workshops på olika platser i Sverige för personer över 65 som inte behövde ha tidigare erfarenhet av dans. Responsen blev så överväldigande att Charlotta bestämde sig för att skapa ett verk med 21 av deltagarna.

DE ÄR AMATÖRER, i den meningen att de inte har dansat professionellt. Men Charlotta understryker att "det här ska vara konst, vi skapar något tillsammans". Hon använder danstermer i sina instruktioner och har hela tiden ställt höga och tydliga krav.

– Det viktigaste är hur vi mår, att vi har det bra och att alla kommer fram, säger Charlotta, men det ska inte vara slappt när vi jobbar.

Deltagarna har lärt känna varandra genom dansen och på det

viset blivit delaktiga i varandras livshistorier.

–Vi pratar inte om vad vi har gjort tidigare. Vi pratar om andra saker, säger en av deltagarna, Manni Kössler, som har en yrkesmässig bakgrund bland annat som clown.

DEN HÄR VACKRA MAJEFTERMIDDAGEN i Stockholm är det knappa två veckor till premiären på *Stories* i Dansens hus och i dag är en pill-dag med små justeringar, som "magnetfältet i duetterna". Charlotta rör sig bland deltagarna, visar, förklarar och hennes år som verksam i USA, och i det brittiska dansteaterkompaniet DV8 Physical Theatre glimtar förbi i hennes instruktioner: – Ni måste ... surprise! Don't adjust – ever on stage".

Föreställningen har arbetats fram i en trygg och tillåtande at-

Fabian Kriese

"År i huvet. Och år i kroppen. Vem är jag? Då och nu" är ett av citat från de många fina berättelserna i föreställningen *Stories*.

mosfär. Det lekfulla allvaret gjorde att workshopparna var fulla av överraskningar både för deltagarna och koreografen, konstaterar de två forskarna som har följt projektet och undersökt vad dansen gör för den äldre kroppen och själen.

I vetenskapliga texter beskriver Ninnie Andersson och Cecilia Ferm Almqvist vid Luleå tekniska universitet hur deltagarna använt dansen som en konstnärlig uttrycksform och kommunikation där de tar kontroll över sina kroppar, lär känna sig själva och andra fysiskt, känslomässigt och existentiellt. Dansen ger deltagarna tillgång till känslor, att släppa fram och uttrycka inkapslad sorg. Eller för att citera en av deltagarna:

"Jag är 73 år, lever ensam och utan kroppskontakt eller intimitet. För mig är dans att uppleva min egen kropp, att få kroppskontakt med mig själv. Även om jag inte dansar med någon rent fysiskt här, känner jag närhet, att vara tillsammans med andra kroppar som rör sig."

FÖRESTÄLLNINGEN STORIES GES i anslutning till konferensen *Age on Stage International Meeting Point* som Charlotta ordnar för tredje gången. Den 1–2 juni samlades internationella och svenska forskare och dansare för föreläsningar, samtal och filmvisningar.

Filmaren Anders Larsson har följt workshopparna och i filmen *Herr Mamma Geddon* gjort fördjupade porträtt av sju av deltagarna.

2018 avslutas det tvååriga EU-projekt som hon varit delaktig i (se faktaruta), men Charlottas arbete med *Age on Stage* fortsätter. Hennes ingång i projektet var helt enkelt att hon redan jobbade så – att lyfta fram excellenta dansare över 45 år i sitt kompani *Age on Stage*. Våren 2019 har hon premiär för en tragikomisk dansteater, *Prothesis*, där fyra svenska dansare medverkar.

– *Prothesis* handlar om hur man förblir lugn och mänsklig, trots att världen omkring en faller samman. Kriegen smattrar, korruptioner hägrar, partnern ljuger och bedrar och de sociala medierna tar över alla människors intimitet, sociala normer och närhet, sammanfattar Charlotta.

HON HAR ARBETAT INTERNATIONELLT långa tidsperioder och när hon som 35-åring var tillbaka i Sverige tyckte hon att det var svårt att få uppdrag – på grund av åldern.

Vad är ålder för en dansare?

– De riktigt unga som just har gått klart sin utbildning har svårt att få jobb, det är en erfarenhet som många delar. För mig

Fabian Kriese

personligen i dag, som 52-åring, så kan jag naturligtvis inte gå på audition med 25-åringar. Men om jag inte har ont, så spelar ålder ingen roll, även om dansandet ju har medfört att – ja, min kropp faller sönder. Men att vara äldre gör att jag har lättare att fokusera jämfört med när jag var yngre. Jag slipper ha dumma funderingar om att jag inte är tillräckligt bra. Och jag är medveten om vad det finns för gränser.

Medvetenheten om kroppens begränsningar, var också något som deltagarna i workshopparna fick erfara. Att i teorin veta hur en rörelse ska se ut, men inte kunna genomföra den i praktiken innebär att man måste anpassa rörelsen. Det gäller även för Charlotta. Den opererade fotleden gör att hon behöver hitta tillbaka till ett annat sätt att dansa. Att sluta finns inte på kartan för henne.

– Det finns inte en dag som jag inte ägnar mig åt balett.

Hur förhöll du dig som koreograf till deltagarnas ålder?

– Jag måste påminna mig att de är fysiskt sköra. Koreografin utgår ifrån deltagarnas egna kroppar, alla har sina egna minnen och rörelsemönster. De har svårare att få precision i rörelserna, och att komma ihåg koreografin. Men de har humor, de har levat och lever – de går ut och dricker vin och har middagar. I början

funderade jag på hur jag skulle göra uppvärmning – tänk om de svimmar om de ska börja sig framåt och nå golvet med fingertopparna – nu gör alla den rörelsen.

CHARLOTTAS EGET DRIV och energi – ”inget sker om jag inte gör något” har följt hennes genom hela hennes yrkesliv och smittar av sig på deltagarna.

– Jag har inte försökt passa in. Jag har utgått ifrån vad jag vill göra – och sen ser jag till att skapa förutsättningar för att göra det.

KAJSA OLSSON

Age on Stage

Charlotta Öfverholms *Compagnie Jus de la Vie* är partner i EU-projektet *Dance On, Dream on* som avslutas i år där nio länder deltar. Syftet är att genom konstnärlig verksamhet etablera, utveckla och påverka frågan kring dans och ålder i Sverige med, av och för äldre personer och yrkesdansare över 45. Hon ge extraordinära dansare efter 45 års ålder en plats på scen, ger workshops för 65+ och skapar festivaler om ålder och scen.

"Fantastiskt med gratis förhand

Snåriga kontrakt med paragrafer och klausuler på engelska. Dessutom ofta på fikonspråk. Det är inte lätt att tolka avtal.

Som medlem i Teaterförbundet har du som upphovsperson och utövande konstnär rätt till gratis förhandlingshjälp av två jurister specialiserade på upphovsrätt.

Regissörerna Agneta Fagerström-Olsson och Johannes Nyholm har använt sig av tjänsten och är mer än nöjda.

Ellinor Wilow är en av de två upphovsrättsliga jurister som erbjuder medlemmar förhandlingshjälp inför kontraktsskrivning.

NÄR REGISSÖREN JOHANNES NYHOLM har skrivit kontrakt för sina filmer har han alltid använt sig av Teaterförbundets utökade förhandlingshjälp för att kunna bena ut olika punkter i avtalen.

– Det är en djungel av olika uppgifter i ett samproduktionsavtal som ofta dessutom är skrivet på fikonspråk. Det har varit en fantastisk hjälp att en kunnig advokat läst igenom avtalen och gett sina synpunkter och förklarat vad som är rimligt när

det exempelvis gäller samproduktionsavtal och distributionsavtal utomlands. Det kan handla om små detaljer som har stor betydelse i slutändan. Jag är otroligt nöjd och kommer utan tvekan fortsätta att använda den utökade förhandlingshjälpen, säger Johannes Nyholm, som bland annat regisserat den prisbelönta filmen *Jätten* och vars nya långfilm *Koko-dikoko-da* snart har premiär.

ÄVEN MANUSFÖRFATTAREN, producenten och regissören Agneta Fagerström-Olsson har flera gånger konsulterat en av de tre utomstående advokaterna som

är knutna till Teaterförbundets utvidgade upphovsrättsliga förhandlingshjälp.

Hon arbetar för närvarande med den kommande tv-serien *Cold Courage*, som produceras av ett finskt bolag och som snart kommer att spelas in i Finland, Belgien och London.

– Det går inte att teckna avtal som sträcker sig utanför Sverige och som till exempel innehåller buyouts och därmed inga royaltysättningar. Det är vanligt att förhandla direkt med motpartens garvade jurister och det skulle jag aldrig ro i land på egen hand. Jag har fått fantastisk hjälp genom Teaterförbundet och en bra advokat som är riktigt kunnig på upphovsrätt och har kunnat berätta vilka knappar som går att trycka på och vad som är förhandlingsbart eller inte, säger Agneta Fagerström-Olsson som är tv-serien *Cold Courage* regissör.

TEATERFÖRBUNDET för scen och film erbjuder alla medlemmar en grundläggande juridisk rådgivning genom medlems-

rådgivningen. De som är upphovspersoner (regissörer, scenografer, kostymdesigner och A-fotografer) och utövande konstnärer (skådespelare, dansare, sångare och andra artister) som även är anslutna till Rättighetsbolaget kan dessutom få en utvidgad upphovsrättslig förhandlingshjälp.

Det innebär att två jurister med särskild kunskap om upphovsrättsliga frågor kan anlitas kostnadsfritt för kontrakt på film/tv/medieområdet.

ELLINOR WILOW, JURIST på Ramberg advokater, är en av de tre utomstående jurister som är knutna till den upphovsrättsliga förhandlingshjälpen. Hon uppmärksammar de upphovspersoner som står inför ett kontraktsskrivande att be om lite extra tid för att få professionell hjälp att titta igenom avtalet.

– När ett kontrakt väl är underskrivet är det svårt att ändra. Det är en god idé att inte göra något förhastat utan att söka hjälp för att reda ut vad olika termer står för och vad de innebär. Särskilt viktigt är det att reda ut upphovsrättsliga frågor i produktioner där det saknas kollektivavtal, framhåller Ellinor Wilow.

lingshjälp"

Likaså Jens Göthberg ger juridisk rådgivning.

Så här funkar den utökade förhandlingshjälpen

Har du fått ett knepigt kontrakt?

Vänd dig då i första hand till Teaterförbundets medlemsrådgivning för en första bedömning.

Om du är upphovsperson (regissör, scenograf, kostymdesigner och A-fotograf) eller utövande konstnär (skådespelare, dansare, sångare och andra artister) och ansluten till Rättighetsbolaget, kan du också få så kallad utökad förhandlingshjälp. Gratis!

Upphovspersoner har rätt till fem timmars avgiftsfri förhandlingshjälp/juridisk rådgivning, medan utövare har rätt till tre timmar (kontrakten för utövare är i allmänhet mindre komplexa).

Erbjudandet gäller högst två produktioner per kalenderår. Därutöver erbjuds du denna hjälp till en fast timtaxa om 1 500 kronor. Teaterförbundet samarbetar med två utomstående jurister med särskild kunskap om upphovsrättsliga frågor: Advokat Jens Göthberg och jurist Ellinor Wilow.

Vill du komma i kontakt med juristerna?

Gå in på webben: www.teaterforbundet.se
Under fliken Rättighetsbolaget, hittar du Om Upphovsrätten - förhandlingshjälp.

Daniel Chilla och Daniel Malmén.

FAD driver yrkesfrågor i nytt nätverk

First assistant directors, ofta kallad 1st AD eller FAD, har bildat ett nätverk inom filmavdelningen.

– Där kan vi driva mer yrkesspecifika frågor. Vi tror det leder till ett större engagemang bland filmarbetare, säger Daniel Malmén, styrelseledamot och en av initiativtagarna till nätverket inom Teaterförbundet för scen och film.

Daniel Malmén och Daniel Chilla står bakom det nybildade nätverket. Den absolut första uppgiften är att ställa upp en generell arbetsbeskrivning över FADens arbetsuppgifter, jämföra hur det ser ut utomlands och tydliggöra hur den svenska strukturen skulle kunna se ut.

Utomlands finns det en struktur med en 1st, 2nd & 3rdAD. I Sverige utförs arbetsuppgifterna av andra yrkesfunktioner och det råder en viss begreppsförvirring kring titlar och arbetsuppgifter.

– Vår avsikt är inte att vi ska anställa ännu mer människor i ett filmtteam. Vi vill bara klargöra och sätta rätt begrepp på rätt funktion, säger Daniel Malmén.

Det handlar om kommunikation och om att veta vilka som ingår i ens team, påpekar Daniel Chilla. Och att skapa en grundläggande struktur kring FADens roll och de yrkesfunktioner som ingår, i dialog med till exempel producenter och produktionsbolag.

Ett nätverk inom Teaterförbundets organisation gör det lättare att arrangera kurser, få ekonomiskt stöd och tillgång till lokaler samt juridisk expertis i frågor

om arbetsrätt och arbetstider. I mån av tid hoppas de kunna genomföra kurser för FADar. Det kan handla om säkerhetsfrågor, arbetsledning, seminarier för planläggning, arbetsrätt och arbetstider.

– Drömmen vore om andra yrkesroller kom till oss som arbetsledare med olika frågor. Om någon upplever ett återkommande problem på set som behöver redas ut. Stuntarna har faktiskt redan kontaktat oss eftersom vi bryter ner inspelningsplanen på ett tidigt skede och måste se vad som krävs för varje enskild scen. Det är en viktig fråga eftersom det blir mer och mer action i Sverige. Vi måste kunna se vad som kan bli farligt, och då behöver vi hjälp, säger Daniel Chilla.

Som FAD måste du ha kunskap, känna trygghet i din roll och våga säga ifrån.

– Det är viktigt att vi vågar säga att om vi inte får den här specifika hjälpen så måste scenen skrivas om. Om fler yrkeskategorier inom filmavdelningen bildade egna nätverk är jag övertygad om att engagemanget bland filmarbetare ökar, säger Daniel Malmén.

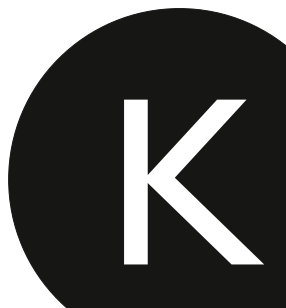
KONSTNÄRSNÄMNDEN

Bidrag att söka inom teater, dans och film

- **Internationellt kulturutbyte**
  - i utlandet
  - i Sverige
- **Resebidrag / Resebidrag Berlin**
- **Internationellt studiestipendium (dans)**
- **Residens i Berlin och New York (dans)**
- **Internationellt koreografstipendium**

Sista ansökningsdag
30 augusti

www.konstnarsnamnden.se

Intensivkurser och workshops på Kulturama för dig som vill ta ditt agerande till en ny nivå

- Workshop med Anna Pettersson och Lina Leandersson
- Workshops med Alexander Moberg:
Ge regi, Agera framför kameran,
Förbered dig för audition
- Workshop med Liv Elf Carlén:
Att gestalta och iscensätta kön

Hos oss hittar du också workshops i bland annat:
Method Acting, Meisnerteknik, Actionteknik för
skådespelare, Spela med mask, Dramaturgi

Boka nu på kulturama.se/kurser

Två sökbara magisterutbildningar
med start våren 2019:

Svarta speglar

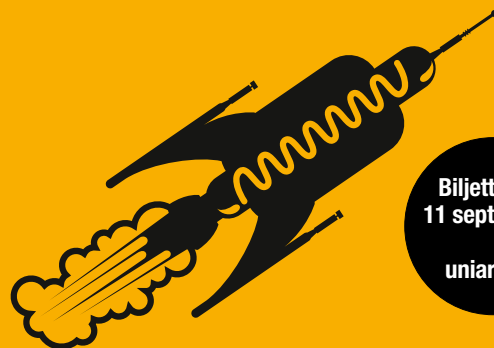
för utövande konstnärer som vill undersöka
sitt konstnärskap i en laborativ arbetsmiljö
tillsammans med andra konstnärer.

Internationell scenkonst

för verksamma inom scenkonstområdet
som vill utveckla sin kompetens inom
internationellt arbete och utbyte.

Sök senast 23 september
på uniarts.se

STOCKHOLM UNIVERSITY OF THE ARTS | STOCKHOLMS
KONSTNÄRLIGA HÖGSKOLA

Biljettsläpp
11 september!

uniarts.se

6–12 OKTOBER 2018
DEPARTURE

18 FÖRESTÄLLNINGAR
AV OCH MED EXAMENSSTUDENTER I
MIMSKÅDESELERI & SKÅDESELERI
StDH, Valhallavägen 189 & 193

STOCKHOLM UNIVERSITY OF THE ARTS | STOCKHOLMS
KONSTNÄRLIGA HÖGSKOLA

Vill du bli
mentor
för en person som vill utvecklas
inom scenkonstområdet?

ShareMusic's mentorsprogram
ska stötta personer med
funktionsnedsättning som vill
skapa egna verk. Det tror vi behövs
för att nå en **jämlig scen**.

Vi söker dig som jobbar
professionellt inom scenkonst.

Du vill dela med dig av dina
erfarenheter - och själv få nya
perspektiv på ditt arbete!

Sök nu!
www.sharemusic.se/mentor

Frågor?
helena@sharemusic.se
0390-415 08

**SHARE
MUSIC &
PERFORMING
ARTS**

Stolt scenkonst i sex städer i sommar!

I år arrangerar vi och våra medlemmar scenkonst med HBTQ+perspektiv under:

Växjö Pride
Malmö Pride
Stockholm Pride/EuroPride
West Pride/EuroPride
Gävle Pride
Qom ut i Jönköping

Stolt scenkonst är ett nationellt nätverk som verkar för att fira, främja och fördjupa
scenkonst med HBTQ+perspektiv.

Är du nyfiken på nätverket eller vill veta mer om respektive program?
Läs mer på scensverige.se eller kontakta info@scensverige.se.

 **SCEN
SVERIGE**

 **STOLT
SCENKONST**

Förbundsnytt

28 miljoner kronor betalas ut från Rättighetsbolaget

Teaterförbundets Rättighetsbolag betalar i dagarna ut 28,3 miljoner kronor till cirka 2 300 rättighetshavare på Teaterförbundets verksamhetsområde.

Ersättningarna avser vidareändringar, privatkopiering och offentliga framföranden av tv-sändningar för medverkan i film- och tv-produktioner samt utbetalning av ersättning för vidareändring av svenska program i nordiska kanaler.

Det är tack vare Teaterförbundets kollektivavtal som Rättighetsbolaget varje år betalar ut pengar till rättighetshavarna. Pengarna har inkasserats av den upphovsrättsliga samarbetsorganisationen Copyswede på uppdrag av Teaterförbundet och avser sändningsåret 2016.

Du som får royalty från Rättighetsbolaget kan se dina utbetalningar och vilka produktioner du medverkat i på Mina Sidor på Teaterförbundets hemsida.

Du loggar in på Mina Sidor på www.teaterforbundet.se med Bank-ID.

Har du frågor om din ersättning kontakta Rättighetsbolaget per telefon:

Lotta Lundkvist, 08-441 13 11, Mia Letfors 08-441 13 12, eller per e-post: rattighetsbolaget@teaterforbundet.se

En dag i Medlemsrådgivningen

En medlem kontaktade Teaterförbundets medlemsrådgivning inför ett uppdrag på en arbetsplats som saknar avtal med Teaterförbundet. Medlemmen skulle fakturera och undrade vad hen borde ta betalt.

Måste du fakturera ett uppdrag bör du tänka på att ta betalt för en rad saker som du får automatiskt om du tar uppdraget som anställd på en arbetsplats med kollektivavtal.

Räkna in semesterersättning, sociala avgifter och tjänstepension. Men glöm inte heller att ta höjd för bland annat förberedelseid, omkostnader och eventuella utlägg i förhandlingarna med uppdragsgivaren.

Har arbetsplatsen kollektivavtal bör du alltid ta uppdraget som anställd. Då omfattas du av avtalets försäkringar och pensionsavsättningar, samt av den arbetsrättsliga lagstiftningen.

Har du frågor som rör din anställning, lön, ersättningar eller arbetsmiljö, kontakta Teaterförbundets medlemsrådgivning per mejl jour@teaterforbundet.se eller per telefon 08-441 13 00 (vardagar 9.00-12.00).

Om dina personuppgifter

I detta nummer finns en information ibladad där du kan läsa mer om EU:s nya dataskyddslag, kallad GDPR. Den trädde i kraft den 25 maj, och ersatte då den svenska personuppgiftslagen PUL. Syftet med den nya lagen är att stärka den enskildes rätt till skydd av personuppgifter. I informationen kan du läsa mer om vad den nya lagen innebär och hur Teaterförbundet för scen och film använder dina personuppgifter.

Teaterförbundet / för scen och film

Förbundsstyrelsen

Verkställande utskott: Simon Norrthon (skådespelare) ordförande, Christina Olofson (filmregissör), vice ordförande, Måns Clausen (skådespelare), Minna Krook (koreograf), Thomas Nörding (scen tekniker).

Övriga ledamöter: Mary-Anne Buyondo (skraddare), Tove Dahlberg (operasångare), Robert Forsman (säkerhetschef), Andrzej Glosniak (dansare), Thérèse Hörnqvist (producent), Zofi Lagerman (scenograf), Martyna Lisowska (musikalartist), Aleksa Lundberg (skådespelare), Niclas Peyron (production manager, film), Pontus Plaenge (skådespelare/regissör).

Kontakt: Förbundsstyrelsens e-postadresser finns på webben under fliken förbundet/organisationen.

Teaterförbundets kansli:

Besöksadress: Kaplansbacken 2A
Postadress: Box 127 10, 112 94 Stockholm.
Telefon: 08-441 13 00
Öppettider: Vardagar: 9.00–16.30

E-post: info@teaterforbundet.se
Hemsida: www.teaterforbundet.se
facebook.com/teaterforbundet
twitter.com/teaterforbundet

Förbundsnytt

På de här sidorna kan du läsa om vad som är på gång inom förbundet. På teaterforbundet.se hittar du mer information och fler nyheter. Har du tips för sidorna mejla ase.axberg@teaterforbundet.se

Från avdelningarna

En första resa till Peking och Shanghai

Min resa genomfördes i nära samarbete med Sveriges kulturråd i Peking, Mathias Lafolie. Möten skedde med allt från enorma National Center of Performing Arts (Ägget) i Peking till mindre, fria teatrar i både Peking och Shanghai, som t.ex. uppkäftiga Peng Hao Theatre som precis har blivit tvungna att sluta med efterföljande samtal efter sina föreställningar då partiet beslutat förbjuda dessa samtal.

Jag har skaffat mig en förvånansvärt tydlig bild av den kinesiska scenkonsten där intrycken formigen exploderade inför mig under hela resan. Det var intensivt, lärorikt och makalöst. Scenkonstens likheter och diametrala skillnader i Sverige och Kina belystes och diskuterades konstant. På kort tid introducerades jag också för arrangörer och producenter för de konstnärligt fyra viktigaste festivalerna i Peking och runt Shanghai. Men det som etsat sig fast var människors tydliga motstånd, och kampen för ett fritt samtal. Det tar jag med mig inför nästa resa till Mittens Rike.

Niclas Turesson, ordförande i Svenska Regissörsföreningen

Kurs i arbetsmiljö för scenkonsten

I höst arrangerar Teater- och Musikområdets arbetsmiljögrupp (TMA), en tvådagars grundläggande arbetsmiljöutbildning för scenkonsten. Utbildningen genomförs den 18–19 september på Grand Hotell i Saltsjöbaden.

Om ni hos er har skyddsombud eller chefer med behov av att genomgå en grundutbildning i arbetsmiljö tala då snarast med arbetsgivaren om att redan nu anmäla dessa personer till utbildningen.

Sista anmälningssdag är 20 augusti. Det finns ett begränsat antal platser. Anmälan sker till Svensk scenkonst. Se deras hemsida för vidare information.

Har du frågor angående utbildningen? Vänd dig till: Mårten Gunnartz, marten.gunnartz@teaterforbundet.se eller Tristan Agdler, tristan.agdler@teaterforbundet.se, på Teaterförbundets kansli.

Mötesplats Dans

En mötesplats för professionella dansare och koreografer i Stockholm
19 oktober 2018.

Arbetsförmedlingen Kultur Media, Danscentrum Stockholm och Teaterförbundet arbetar för att skapa möten inom dansområdet. Möten som syftar till att främja utveckling och generera uppdrag för dansare och koreografer.

Mötesplats Dans är ett unikt tillfälle, där föranmälda uttagna dansare får möjlighet till kvalitativa möten i Danscentrum Stockholms lokaler.

Anmälan sker via e-post med personligt brev och bifogat CV, senast 180921 till:
carina.lindberg@arbetsformedlingen.se

Ett initiativ av Danscentrum Stockholm och Arbetsförmedlingen Kultur Media i samarbete med Teaterförbundet.

Teaterförbundet
/ för scen och film

Dags att söka Smalbensstipendiet 2018!

Smalbensstipendiefonden instiftades 2012 för att utdela ett återkommande stipendium till den eller dem som med teatrala medel utdelar en välriktad spark mot smalbenen på all slags diskriminering.

Fondens stipendium på 10 000 kr utdelas i november 2018.

Ansökningstid 9 september—14 oktober 2018

Frågor som ska besvaras i ansökan

1. Beskriv så konkret du/ni kan dina/era visioner, vad du/ni vill uppnå?
2. Beskriv så konkret du/ni kan vad du/ni vill göra om du/ni får stipendiet?
3. Redogör för dina/era kompetenser och erfarenheter i relation till det du/ni vill genomföra.

Ansökningar skickas till: smalbensstipendiet@teaterforbundet.se

Fondens styrelse utgörs av Sofia Berg Böhm, Farnaz Arbabi, Jimmy Endeley och Stefan Böhm. Styrelsen kommer att granska och bedöma inkommande ansökningar samt utse stipendiat.

Tidigare stipendiater

- 2013 Dimen Abdulla för "På alla fyra"
- 2014 Evin Ahmad för "Betongsafari"
- 2015 Henrik Wenne för "CANTSPEAK"
- 2016 Christopher Lehmann för "Drömmaren"
- 2017 Alica Tserkovnaja för "Identitet – vem är jag?"

Kalendarium

- 12 JUN **Film som medel för kommunikation**
och presentation. Kurs i Stockholm för professionella dansare. (Dansalliansen)
- 18 JUN **Afro hair and media makeup**
för black/asian and middle eastern skintone. I Göteborg, för professionella maskörer inom scenkonst. (Kulturakademin och GöteborgsOperan)
- 02 JUL **TCO:s Kompromisskampen**
Mellan de politiska ungdomsförbunden.
(Teaterförbundet för scen och film i Almedalen)
- 02 JUL **Samarbete mot sexuella trakasserier**
inom scenkonsten. I samarbete med Svensk Scenkonst. (Teaterförbundet för scen och film i Almedalen)
- 03 JUL **En ny konstnärspolitik – om, vad och hur?**
I samarbete med KLYS och Journalistförbundet.
(Teaterförbundet för scen och film i Almedalen)
- 04 JUL **Kulturskaparmingel i TCO-landet**
I samarbete med KLYS.
(Teaterförbundet för scen och film i Almedalen)
- 27 JUL **EuroPride i Stockholm**
Pågår till 5 augusti.
- 14 AUG **EuroPride i Göteborg**
Pågår till 19 augusti.
- 03 SEP **Förbundsstyrelsemöte**
(Teaterförbundet för scen och film)
- 03 SEP **Embodied Awareness**
Workshop i Göteborg för dansare och koreografer.
(Kulturakademin, Dansalliansen, Danscentrum, Regionteater Väst)
- 04 SEP **Turnébidrag scenkonst**
Ansök från Kulturrådet mellan 7 aug - 4 sep.
- 11 SEP **Projektbidrag scenkonst**
Ansök från Kulturrådet mellan 14 aug - 11 sep.
- 18 SEP **Arbetsmiljöutbildning för scenkonsten**
För chefer och skyddsombud på scenkonstinstitutionerna. (Teaterförbundet och Svensk scenkonst)
- 11 OKT **Regional och lokal teater, dans och musik**
i Stockholm. Ansök om Verksamhetsbidrag från Kulturrådet 13 sep - 11 okt.
- 18 OKT **Projektbidrag inom film**
Ansök från Konstnärsnämnden 18 sep - 18 okt.
- 25 OKT **Projektbidrag inom teater**
Ansök från Konstnärsnämnden 18 sep - 25 okt.
- 25 okt **Projektbidrag inom dans**
Ansök från Konstnärsnämnden 18 sep - 25 okt.

Teaterförbundet för scen och film presenterar stolt en av sina medlemmar

Välkommen Petter Forsberg!

Varför är facket viktigt?

– Av solidaritetsskäl till kollegorna. Jag var med i IF metall under många år men bytte till Teaterförbundet för scen och film när jag började på Malmö Opera. Jag hoppas facket kan arbeta för en säkrare och bättre arbetsmiljö och matcha lönerna mot industrilöner.

Namn: Petter E Forsberg

Ålder: 40 år

Yrke: Smed, Malmö Opera

Gör just nu: Jobbar med att tillverka dekoren till *West Side Story*. Som kommer bli något väldigt speciellt.

Tidigare jobb: Har ett förflutet som industrisvetsare och en kandidatexamen i Konstsmide/Metallhantverk vid HDK Steneby, Göteborgs universitet.

Favoritsysselsättning: Kör, meckar och bygger mc/choppers

Vad gör du om tio år: Trivs mycket bra och kommer att arbeta på Malmö Opera tills jag blir pensionär.